

Hâkim Mehmed Efendi'nin Manzum Hilyesi
Mehtap ERDOĞAN*

Özet

Kaynaklara göre asıl adı Seyyid Mehmed olan Hâkim'in doğum tarihi bilinmemektedir. H. 1184 / M. 1770'te vefat eden Hâkim Mehmed Efendi iyi bir eğitim görmüştür ve yirmi kadar eseri bulunmaktadır. Bunlardan biri de kaynaklarda Nazîre-i Hilye-i Hâkânî adıyla geçen ancak Hâkânî'ye nazîre olmadığını düşündüğümüz hilyesidir. Bu çalışmada önce hilye hakkında genel bilgiler verilmiş, Türk edebiyatındaki belli başlı mensur ve manzum hilyelerin adları ve yazarları sıralanmıştır. Daha sonra Hâkim Mehmed Efendi'nin hayatı, eserleri ve hilyesi hakkında bilgi verilerek çalışmanın sonunda dört nüshaya dayanılarak hazırlanmış olan hilye metni eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hilye, peygamber, Hâkim Mehmed Efendi, şemâil

Abstract

Hâkim whose essential name is Seyyid Mehmed according to archives isn't known his birth date. Hâkim Mehmed Efendi who died in Muslim era 1184, the Christian era 1770 had had a good education and there are about twenty achievements. One of them is his hilye who is called Nazîre-i Hilye-i Hâkânî in archives but I think that isn't pastiche. In this work firstly general knowledge about hilye is informed, known is prose and in vers hilyes's names and writers in Turkish literature is lined up. Then as knowledge about Hâkim Mehmed Efendi's life, achievements and hilye is informed, in end of then work, hilye text which is prepared as bases on four copy is added.

Key Words: Hilye, prophet, Hâkim Mehmed Efendi, features

* C.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi
(merdogan@cumhuriyet.edu.tr).

"Arapça bir isim olan hilye kelimesine Arap diliyle ilgili sözlüklerde 'süs, bezek, vasıflandırmak, nitelendirmek, yaratılış, suret, sıfat, değerli taşlar ve madenlerle yapılmış süs ve insanın dış görünüşü' gibi manalar verilmiştir. Türkçe sözlüklerden Lehce-i Osmânî'de 'hilye: zînet-i çehre, sûret, hey'et. Hilye-i Şerîfe: Ta'rîf-i eş-kâl-i Resûl Aleyhisselâm.' şeklinde ve Kâmûs-ı Türki'de 'süs, zînet, zîb, sıfat-ı hasene, sûret-i hasene' gibi sözlük anlamları verildikten sonra, 'Fahr-i kâinât efendimizin evsâf-ı mübârekesi ve bundan bahseden kitab: Hilye-i Hâkânî.' ifadeleriyle kelimenin dilimizde kazandığı ıstılahî anlam verilmiştir. Türk Lugatı'nda da aynı şekilde, 'insanın medâr-ı temâyüzü olan evsâf-ı hariciyesi, zînet, süs, bezek' gibi lugat anlamlarının yanı sıra 'hilye-i şerîfe: tavsifi: Cenâb-ı nebiyy-i muhteremin evsâf u secâyâ-yı âliyesini hâvî kitap ve levha' şeklindeki ıstılahî anlamı da kaydedilmiştir."¹ Sözlük anlamının dışında hilye, Hz. Muhammed'in fizikî görünüşünü, güzel vasıf ve sıfatlarını anlatan manzum veya mensur eserlerin genel adıdır. Ayrıca Hz. Peygamber'in yanı sıra diğer peygamberlerin, dört halifenin, aşere-i mübeşşereden diğer sahabelerin, Hz. Hasan ve Hüseyin ile evliya kabul edilen önemli zatların ve bazı makbul kişilerin fizikî yapılarını anlatan hilyeler de bulunmaktadır. Ancak bu durum, hilyelerin asıl peygamberimizle ilgili eserler olma özelliğini kaybettirmemektedir.

Peygamberimiz için yazılanlarına Hilye-i Şerîf, Hilye-i Fahr-i Âlem, Hilye-i Nebevî, Evsâfu'n-Nebî, Hilye-i Sa'âdet gibi adlar verilir. Hilyeler müstakil eserler olabildiği gibi, miraciyeler ve mevlidlerin içinde yer alanları da vardır.

Edebî bir tür olarak hilyeler aslında şemâillerden doğmuştur ve daha sonra ayrı bir edebiyat türü haline gelmiştir. Şemâiller, hilyelere göre daha geniş anlamlar ifade eder. Bu tür eserlerde peygamberimizin hem dış görünüşü, yüz hatları, boyu, bedeni, giyinişi, yaşantısı, ibadetleri, eşyaları, davranışları hem de ahlaki, huyları, iç dünyası verilmiştir. Hilye ile şemâil arasındaki diğer bir fark da hilyelerin peygamberimiz yanında diğer peygamberler, dört halife ve bazı İslam büyükleri için de yazılabilmesine karşın şemâillerin yalnızca peygamberimiz için yazılmış olmasıdır.

Hilyelerin ve şemâillerin kaynağını kütüb-i sitte adıyla bilinen altı büyük hadis kitabında ve diğer hadis kitaplarındaki hadis-i şerifler oluşturmaktadır. Bu konudaki hadisleri rivayet edenler arasında Hz. Aişe, Abdullah b. Abbas, Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer, Hasan b. Ali gibi isimler bulunmaktadır.

¹ Zülfikar Güngör, "Türk Edebiyatında Hilye-i Nebevî Türünün Doğuşu, Gelişimi ve Sebepleri", Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Yıl:4, S.10, Ocak-Haziran 2003, s.186.

Hilyelerin müstakil bir tür olarak gelişmesinin birçok nedeni vardır. Hz. Peygamber'in, vefatından bir süre önce kızları Hz. Fatıma: "Yâ Resulallah, senin yüzünü bundan sonra göremeyeceğim." diye ağladıkları zaman Hz. Peygamber de "Yâ Ali! Hilyemi yaz ki vasıflarımı görmek beni görmek gibidir!" buyururlar. Bu hâdise Müslüman Türkler arasında hilye türünün ortaya çıkışı ve gelişmesinde büyük etken olmuştur.

Hilye türünün ortaya çıkmasını sağlayan başka bir etken de Hâkânî'nin, hilyesinde naklettiği, daha sonra başka hilyelerde de zikredilen ancak hadis mecmualarında bulunmayan şu rivayettir: Rûviye 'an 'aliyyi'bni Ebî Tâlib radiyallâhu 'anh ve kerremallâhu vecheh sallallâhu 'aleyhi ve sellem; men re'â hilyetî min ba'dî fe-ke'ennemâ re'ânî ve men re'âha şevkan ileyye harremallâhu cesedehu 'ale'n-nâr ve yû'menü min fitneti'l-kabri velâ yuhşeru 'uryänen fi yevmi'l-haşri ve'l-karâri sadaka resûlallâh.²

Hâkânî daha sonra şu beyitlerle sözlerine devam eder:

Bu hâdiş içre budur kavî-i ehem

Ya'ni Allâhu Te'âlâ a'lem

Nice pâkîze sühândan soñra

Fağr-ı 'âlem didi benden soñra

Hilye-i pâkîmi kim görse benim

Ola görmüş gibi vech-i hasenim

Gördüğince müteşevvîk olsa

Hâşılı hüsnüme 'âşîk olsa

Ârzû itse yüzüm görmege ol

Çalbine neş'e-i Hâk itse hulûl

Âteş-i düzâh olur aña harâm

Eyler ikrâm ile firdevse hırâm

² Hâkânî, Hilye-i Hâkânî, 06 Mil Yz A 1127/2, v.5b. (Ebu Talip'in oğlu Hz. Ali'den rivayet edildiğine göre, şöyle buyurdu: Resulallah (s.a.v.) buyuruyor ki: "Hilyemi gören kişi, benden sonra beni görmüş gibidir. Kim ona şevkle bakarsa (beni görmüş olacağı için) Allah o kişiye cehennemi haram kılar, kabir azabından emin olur. Mahşer ve karar (verilecek) gününde çıplak (sevapsız) haşrolunmaz."

Fitne-i kabrden ol merd-i Hudâ
Yevm-i mîzâna dek emn üzre ola

Dağı haşır itmeye 'uryân anı Hâk
Ola ğufrânına Hâk'ın mülhâk

Anı hırz eyleye bir ehl-i sefer
Zarar irmez aña dir peygamber

Bu rivâyât-ı keşîrû'l-berekât
Böyle nakl oldı 'Alî'den bi'z-zât³

Yukarıdaki beyitlerde de ifade edildiği gibi Hz. Peygamber kendisinden sonra hilyesini gören kişinin, kendisini görmüş gibi olacağını, ona özlem duyarak bakan kişiye Allah'ın cehennemi haram kılacağını ve onu kabir fitnesinden emin kılacağını, kıyamet gününde çıplak olarak haşretmeyeceğini söylemiştir. Hâkânî bu rivayetin bizzat Hz. Ali'den nakl edildiğini söylemektedir.

Hz. Peygamber'in hilyesini ezberleyen kişinin, âhirette büyük mükâfatlara erişeceği inancı Hz. Peygamber'in hilyesinin manevî bir koruyucu olarak düşünülüğünü göstermektedir.

Hz. Peygamber "Beni rüyada gören kimse beni sağlığında görmüş gibi olur, çünkü şeytan benim suretime giremez." diyerek kendisini rüyada görmenin faziletini açıklamıştır. İşte Hâkânî Hz. Peygamber'i rüyasında görmek isteyeninin onun hilyesini okuması gerektiğini anlatmak için hilyesinde şu hikâyeye yer vermiştir: Günlerden bir gün siyahlar giyinmiş bir fakir Hârûn er-Reşîd'in yanına gelerek sarığından çıkardığı bir kağıdı ona sunar. Bu kağıtta Hz. Peygamber'in hilyesi yazılıdır. Hârûn er-Reşîd bunu görünce çok memnun olur. O dervişe birçok ihsanda bulunur, keseler dolu mucevherler verir. Aynı günün gecesinde Hz. Peygamber'i rüyasında görür. Hâkânî daha sonra şu beyitlerle hikâyeye devam eder:

Ol gice vâkı'ada gördi resûl
Tâ serâ-perdesine itdi nüzûl

³ Hâkânî, Hilye-i Hâkânî, 06 Mil Yz A 1127/2, v.5b.

Didi bîñ luḫ ile kim yâ Hârûn
Çünkü hilyem görüp olduñ memnûn

Baña ta'zîm idüp iclâl itdiñ
Kendiñi lâyıḳ-ı iḳbâl itdiñ

Oı faḳîr oldı 'aḫân ile ğanî
Ben de mesrûr ideyim bâri seni

Rabb-i 'izzet baña fermân itdi
Müjdeler eyledi iḫsân itdi

Didi kim hilyeñi şâd olsa görüp
Ḫîr-z-ı cân eylese anı götürüp

Âḫîrü'l-emr olıcaḳ rûz-ı kıyâm
Cismine nâr-ı caḫîm ola ḫarâm

Oı kişi çekmeye bi'l-cümle 'azâb
Ne bu dünyâda ne 'uḳbâda 'uḳâb

Lâyıḳ-ı devlet-i didârım ola
Daḫi şâyeste-i envârım ola⁴

İşte Hz. Peygamber'i rüyada görme arzusu da yukarıda Hâkânî'nin bahsettiği hikayede görüldüğü gibi hilyelerin yazılma ve okunma nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hz. Muhammed daha peygamber olmadan önce, yaşadığı toplum fertleri tarafından "el-emîn" olarak nitelenmiş, son derece mütevazı, sevecen, müsamahakâr, şefkatli, merhametli, dürüst bir şahsiyettir. Peygamberimizin bu mükemmel kişiliği karşısında ashabı ona son derece sevgi ve saygı göstermiştir. İşte hilyelerin or-

⁴ Hâkânî, Hilye-i Hâkânî, 06 Mil Yz A 1127/2, v.6a-6b.

taya çıkmasında ve yaygınlaşmasında Hz. Peygamber'e karşı duyulan bu büyük sevgi ve saygının etkisi de büyük olmuştur. Böylece Hz. Peygamber'i dünya gözüyle göremeyen müminler hilyeler sayesinde onun maddî ve manevî güzelliklerini gözlerinde canlandırma imkanı bulmuşlardır.

Bahsettiğimiz bütün bu nedenlerden başka hilye sahipleri de eserlerinin "sebeb-i te'lif" ve "hâtime" kısımlarında hilye yazmalarının nedenlerinden bahsetmişlerdir. Buna göre Hâkânî hilye yazarak Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak istediğini ve söyledikleriyle gönül ehli insanlardan bir dua alma arzusunda olduğunu şu beyitlerle dile getirmektedir:

Bunı ey cümle-i maḥlûka muḥâ'
Eylerim vâsıta-i istişfâ'

Umarım ide beni ehl-i cinân
Yümn-i evsâf-ı Nebiyy-i 'Adnân

Hem necâtuma berât ola benim
Seyyi'âtım ḥâsenât ola benim
Güft u gûdan budur el-ḥaḳ maḥlûb
Bir du'â eyleyeler ehl-i ḳulûb⁵

Hilye sahipleri genellikle hilyelerinin sonunda, yazdıkları hilyeler vasıtasıyla, Hz. Peygamber'in, diğer peygambelerin ya da dört halifenin hürmetine bağışlanmak arzusunda olduklarını da dile getirmişlerdir.

Cevrî:
Eyleyüp luḳ u 'inâyet Mevlâ
İde Cevrî'ye hidâyet Mevlâ

Ol sa'âdetlülerin hürmetine
Câhına rütbesine 'izzetine

Aña şâyeste idüp ğufrânı
Cümleten 'avf oluna 'işyânı

⁵ Hâkânî, Hilye-i Hâkânî, 06 Mil Yz A 1127/2, v.6b-7a.

Ola dünyâda aña kâr-ı şavâb
Medh-i peygamber-i âl ü aşhâb⁶

Neşâti:
Budur ümmîd-i Neşâti-i hâzîn
Ki ola hayyiz-i ihşâna karîn

Dem-i âhîrde bi-nûr-ı tevfiķ
Eyleye luţfını Allâh refiķ⁷

Hâkim, insanların Hz. Peygamber'in hilyesine baktıkça onun hatırlanmasını diler.

Hilye-i pâkûne itdikçe nazâr
Dide-i şevķ ile emlâk u beşer

Ola biñ kerre tahıyyât u selâm
Ravza-i pâkûne ey hayr-ı enâm⁸

Nahîfi, Hilyetü'l-Envâr adlı hilyesinde,
Bâ-şeref-i hilye-i pâk-i resûl
Eyleye pîrâye-i levh-i kabûl

Budur ümmîdüm gören ehl-i 'atâ
İde beni mazhar-ı hayr-ı duâ

diyerek hayırla anılmak istediğini ifade etmiştir.

Hâkânî'nin hilyesi o kadar beğenilmiştir ki daha sonraki hilye sahipleri, eserlerinde Hâkânî'nin adını ve hilyesini anmadan geçememişler ve ona gıpta ettiklerini ve bu nedenle kendilerinin de birer hilye kaleme aldıklarını söylemişlerdir.

⁶ Cevrî, Hilye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn, 06 Mil Yz A 2826/4, v.7a.

⁷ Neşâti, Hilye-i Enbiyâ, 06 Mil Yz A 2826/5, v.9b.

⁸ Hâkim, İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü No:1224., v.16a.

Bundan evvel kalem-i Hâkânî
Şûret-i ma'niye virmiş cânî

Olmuş ol şâ'ir-i pâkîze-edâ
Nâzım-ı hilye-i ma'hibûb-ı Hudâ

Bulmuş ol devlete isti'dâdî
Hilye nazmında añılmış adı

Eşer-i mu'cize-i medh-i resûl
Eylemiş anı müselleme ma'kbûl

Resm-i inşâfî idenler icrâ
Olmasa aña mu'kallid evlâ

Lîk ben ğıb'â idüp bu eşere
Şevkim artardı getürsem nazara⁹

İslam inancı putlardan ve putlaştırılabilir kimselerin tasvirlerinden şiddetle kaçınmıştır. Bu nedenle İslam dünyasında resim ve heykel sanatı yerine yazı sanatı ve minyatür gelişmiştir. Bu minyatürlerde Hz. Peygamber'in yüzü ya yeşil bir örtüyle örtülüdür ya da yüzü beyaza boyanarak hatlar belirsizleştirilmiştir. Hristiyan âleminde Hz. İsa için uygulanan hayalî resim yerine, İslam dünyasında görenlerin doğru tariflerinden faydalanarak Hz. Peygamber'i anlatma yolu tercih edilmiştir.

Sonuç olarak Hz. Peygamber'e duyulan eşi görülmemiş büyük sevgi, onun hilyesini okuyan ve ezberleyenlerin bu dünyada ve ahirette büyük mükafatlara erişeceği, onu rüyasında göreceği ve birçok felaketten korunacağına dair oluşan inançlar, peygamberin şefaatine vasıl olma isteği, iyi bir eser bırakarak gelecek nesiller tarafından anılma arzusu, hilye sahasında Hâkânî'nin gösterdiği başarının daha sonraki hilye yazarları üzerinde bıraktığı tesir ve Hz. Peygamber'in resminin yapılmasına İslam inancının izin vermemesi

⁹ Cevri, Hilye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn, 06 Mil Yz A 2826/4, v.2a-2b.

bu türün ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında rol oynayan önemli etkenlerdir diyebiliriz.

Herhangi bir dinî dayanağı tespit edilememekle beraber aşağıdaki beyitlerde de Hâkânî'nin söylediği gibi hilye yazanın ve okuyanın yeryüzü belalarla bile dolu olsa o kişinin her türlü sıkıntıdan uzak olacağı ve içinde hilye bulunan eve fakirlik, sıkıntı, korku ve şeytanın giremeyeceği kısacası dünyada ve ahirette o kişinin bütün şerlerden korunacağı ifade edilmiştir.

Meş'al-i kâfile-i ehl-i yakîn
Hâzret-i şeyh-i cihân Şadrü'd-dîn

Didi bu hilye-i 'âli-câhı
Kim ki yazup nazâr itse gâhi

İde Hâk cümle belâlardan emîn
Pür-belâ olsa eger rûy-ı zemîn

Füc'eden vesveseden hâtîmeden
Anı hıfz eyleye Zü'l-Fazl u Minen

Olduğı hânede faqr u ğam u bîm
Olmaya girmeye şeytân-ı racîm

Hacc u i'tâk şevâbın her ân
Aña ihşân ide Dâdâr-ı cihân

Mübtelâ olmaya emrâza teni
Raḥne-dâr olmaya burc-ı bedeni

Çadem urunca diyâr-ı 'ademe
Olmaya aña musallaḥ zaleme

Şerr-i dünyâ vü 'azâb-ı 'uḳbâ
Aña yaklaşmaya dir icmâlâ¹⁰

¹⁰ Hâkânî, Hilye-i Hâkânî, 06 Mil Yz A 1127/2, v.5b-6a.

Bu durum da Osmanlı Türklerinin, hattatlara hilye levhaları yazdırtarak evlerine asmalarına vesile olmuştur. Aynı zamanda bu levhalar göğüs ceplerinde de taşınmıştır.

"Hilye-i Şerif levhalarının ilk numunelerinin 1090/1679-1680 tarihlerinde meşhur hattat Hafız Osman Efendi (ö.1109-1110/1698) tarafından yazıldığını Uğur Derman¹¹ belirtmektedir. Abdülkerim Abdülkadiröğlü ise meşhur hattat Ahmet Karahisarî (ö. 963/1556)'ye ait olduğunu iddia ettiği bir hilye hakkında yazdığı makalede, Derman'ın vermiş olduğu tarihin en az yüzyıl daha öne çekilebileceği tezini ortaya atmıştır."¹²

Hilye levhaları şu bölümlerden oluşur: 1. Baş makam: Buraya besmele yazılır. 2. Göbek: Gövde olarak da adlandırılır. Hilye metninin büyük bir kısmı burada bulunur. Daire, oval veya dörtgen biçimindedir. 3. Hilal: Göbek, daire şeklinde olduğunda uçları baş makama doğru olan ve fazla genişliği olmayan bir hilalle çevrelenir. 4,5,6,7. Hulefâ-yı Râşidîn İsimleri: Göbeğin köşelerinde bulunan bu dört makama sırasıyla Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin yani dört halifenin adları yazılır. Bazen de bunun yerine Hz. Peygamber'in Ahmed, Mahmud, Hâmid, Hamîd adlarının da yazıldığı olur ya da aşere-i mübeşşerenin isimleri yazılır. 8. Âyet: Buraya doğrudan Hz. Peygamber'le ilgili bir ayet yerleştirilir. 9. Etek: Hilye metninin devamı ve dua burada bulunur. Eğer metnin tamamı göbekteyse bu kısım bulunmayabilir. Bu kısım sonunda hattatın imzası ve levhanın yazıldığı tarih bulunur. 10-11. Koltuk: Etek kısmının iki tarafında bulunan boşluklardır.

"Arap edebiyatında hilye ve şemâillere Hz. Peygamber'in vefatından sonra yazılan siyer ve megazi gibi kitaplarda da yer yer metinler halinde rastlanırsa da bunlar bir şemâil ve hilye tekniği ile yazılmamışlardır. Urve b. Zübeyr, Vehab b. Hind, Ebu Muhammed Yahya b. Saîdü'l-Emevî gibi ilk siyer tarihçilerinin eserlerinde Hz. Peygamber'in gazaları vesile edilerek yazılan onun vasfı, seciye ve meziyetlerini tasvir eden şemâillimsi kısımlar vardır."¹³

İlk şemâil ve hilye kitabı İmam Tirmizî'ye aittir. Hz. Peygamber'in maddî ve manevî özellikleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmış olmasına rağmen edebî bir gaye ile yazılmadığı için eser, hilye vadi-sinde bir çığır açamamıştır. Ancak bu türün ilk örneği olması ve

¹¹ Uğur Derman, "Hilye-Hat", TDV İslam Ansiklopedisi, C.18, s.47.

¹² Zülfikar Güngör, "Türk Edebiyatında Türkçe Manzum Hilye-i Nebevîler ve Nesimî Mehmed'in Gülîstân-ı Şemâil'i", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları (Türk-İslam Edebiyatı) Ana Bilim Dalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2000.

¹³ Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları "Hilye Maddesi", İstanbul 1981, C. 4, s. 237.

Osmanlı Türklerine hilyecilik konusunda temel kaynak olması bakımından önemli bir eserdir. İmam Beyhaki'nin *Delâilü'n-Nübüvve'si*, Hâfız İsfahânî'nin *Tarih-i İsfahan'ı*, Cemâleddin Hâfız Abdurrahman'ın *Vefâ fi Fezâil-i Mustafâ'sı* ve Kadı İyaz'ın *Şifâ-ı Şerîf* adlı kitapları Arap edebiyatının başlıca şemâil ve hilye kitaplarıdır.

Türk edebiyatında birçok hilye yazılmasına rağmen İran edebiyatında şemâil ve hilye türüne hemen hemen hiçbir yerde rastlanmamıştır. Bunu gözönünde bulundurarak bu edebî türün Müslüman Türklere ait bir çeşit millî edebiyat türü olduğu söylenebilir.

"Bizde manzum hilye-i Nebevî sahasında ilk eser Şerîfî mahlaslı bir şairimize aittir. İki yüz elli beş beyitlik *Risâle-i Resûl* adlı eser Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Bayezid'e takdim edildiğinden hareketle eserin bu şehzadenin vefat tarihi olan 969/1562'den önce yazıldığını söylememiz mümkündür."¹⁴

Dinî-tasavvufî Türk edebiyatının hilye türündeki en mükemmel eseri Hâkânî tarafından verilmiştir. Cevrî, Neşâtî, Nahîfî, hilyelerinde, İstanbul kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunan Hâkânî'nin eserinden övgüyle bahsetmiş ve onun açtığı yolda yürüklerini söylemişlerdir.¹⁵

Türk Edebiyatındaki belli başlı mensur ve manzum hilyeler şunlardır:

¹⁴ Zülfikar Güngör, a.g.m., s. 191.

¹⁵ Hilye hakkında ayrıntılı bilgi için şu eserlere bakılabilir: Faruk Taşkale, Hüseyin Gündüz, *Hilye-i Şerîfe*, Hz. Muhammed'in Özellikleri, s.17-29 / Zülfikar Güngör, a.g.t. / Mustafa Uzun, "*Hilye*", TDV İslam Ansiklopedisi, C.15, s. 167,168. / Uğur Derman, "*Hilye-Hat*", TDV İslam Ansiklopedisi, C.18, s.47. / "*Şemâil Maddesi*" Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C.8, s.128. / "*Hilye ve Hilyeler Maddesi*", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C.4, s.235-238. / Mustafa Uzun, "*Hilye*", TDV İslam Ansiklopedisi, C.18, s.44-51. / "*Hâkânî ve Hilyesi*", Büyük Türk Klasikleri, Ötüken-Söğüt, C.4, s. 129-132. / Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.I, İstanbul 1993, s. 842. / Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ, Ankara 2004, s.634. / Adem Ceyhan, *Türk Edebiyatında Hz. Ali Vecizeleri*, Öncü Kitap, Ankara 2004, s. 35-38. / Abdullah Karahan, "*Peygamber Sevgisinin Bir Tezahürü Olarak Şemâil-i Nebî*", Yedi İklim, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 48-52. / Mustafa Özçelik, "*Hz. Peygamber'i Konu Alan Eserler*", Yedi İklim, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 66-74. / Vedat Ali Tok, "*Peygamber Efendimiz Neye Benzerdi?*", Yedi İklim, Peygamberimiz Özel sayısı, S. 194, Mayıs 2006, s. 275-279. / Necla Pekolcay, Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, Hüsvrev Subaşı, *İslamî Türk Edebiyatına Giriş*, Dergah Yayınları, İstanbul 1981, s. 216-222.

Mensur Hilyeler:

1. Abdullah b. Şâkir b. Mustafa Elbistânî Yemlihâ-zâde, **Hilyetü'ş-Şerîfe ve'n-Na'tu's-Seyyime**
2. Ahmed b. Receb el-İstanbulî, **Nüzhetü'l-Ahyâr Fi Şerh-i Hilyeti'l-Muhtar**
3. Ahmed Şemsî Halvetî, **Hilye-i Şerîfe**
4. Akkirmânî Mehmed Efendi (ö. 1174/1760-1761), **Şerhu Hilyeti'n-Nebî**
5. Akkirmânî Muhammed b. Mustafa, **Hilye-i Saadet**
6. Ali Molla, **Hilye-i Şerîf-i Resulullah**
7. Erzurumî Mehmet Hanefî Efendi, **Hilye-i Şerîfe**
8. Fethî Mehmet Ali Efendi (ö. 1274/1857), **Hilye-i Saadet Tercümesi**
9. Halil b. Ali el-Kırımî, **Hilye-i Nebevî**
10. Hilmi Efendi, **Hilye-i Muhammed**
11. Hulusi Arif Eskişehirî, **Şerh-i Hilye-i Nebevî**
12. İbn-i Kemal Paşa, **Hilye-i Şerîfe Şerhi**
13. İsmail Sâdık Kemal b. Muhammed Vecihî Paşa, **Hilye-i Şerîfe-i Cenâb-ı Peygamberi**
14. Kâdi Şâmi, **Hilye-i Şerîfe**
15. Mantıkî Mustafa Efendi (ö. 1244/1828), **Mufassal Hilye-i Şerîfe**
16. Mehmet Ergüneş, **Hilye-i Şerîf Muhammediye**, Bergama Basımevi t.y: Bu eser, tespitlerimize göre müstakil mensur hilye-i şerifler içinde matbu olan tek kitaptır. 29 Mart 1959'da yazılmıştır.
17. Müstakimzâde Süleyman Sa'üdüddin Efendi (ö. 1202/1787), **Hilye-i Nebeviyye ve Hulefâ-i Erbâ'a**
18. Nûrî, **Hilye-i Nebevî**
19. Şeyh Emir Tarikatçı, **Hilyetü'n-Nebî**
20. Şeyhî, **Hilye-i Nebeviyye**
21. Şeyhü'l-İslam Hoca Saadettin Efendi (ö. 1008/1599), **Hilye-i Celîle ve Şemâil-i Aliyye**
22. Vahdî İbrahim b. Mustafa (ö. 1126/1714), **Terceme-i Hilye-i Şerîf**
23. Vecdî Ahmed, **Hilye-i Nebî**

Manzum Hilye-i Nebevîler

1. Şerîfî, Risâle-i Hilyeti'r-Resûl
2. Hâkânî Mehmed Bey, Hilye-i Sa'âdet
3. Nesîmî Mehmet Efendi, Gülistân-ı Şemâil
4. Aziz Mahmud Hüdâyî, Hilye-i Resûlullah
5. Mustafa b. Muhammed Nüvâzî, Riyâzü'l-Hilye
6. Selimî Dede, Hilye-i Nebî
7. Süleyman Nahîfî, Hilyetü'l-Envâr
8. Hayrullah Hayrî Efendi, Hilye-i Şerîf
9. Hâkim Seyyid Mehmed Efendi ve Hilye-i Hâkimâ
10. Arif Süleyman Bey, Hilye-i Nebî
11. Mehmet Necip Efendi ve Nazîre-i Hâkânî
12. Âşık Kadri, Hilye-i Şerîf
13. Mustafa Fehmi Gerçekker, Hilye-i Fahr-i 'Âlem
14. Bosnalı Mustafa, Tercüme-i Hilyetü'n-Nebî
15. Ruscuklu Fethi Ali, Milâd-ı Muhamediyye-i Hâkâniyye ve Hilye-i Fethiyye-i Sultaniyye
16. Tırhalalı Murad Oğlu Ali (Hızrî), Nazmu'n-Nûr fi Silki's-Sürûr
17. Abdülvahab Dursun, Hilye-i Şerîfe
18. Hızrî, Hilye
19. Hilye-i Şerîf, yazarı belli değil
20. Cenâb-ı Nurî Kastamonu, Hilye-i Manzume-i Resûlullah¹⁶

Hilye-i Enbiyâlar

1. Dursun-zâde Abdülbâki Efendi (ö. 1015/1606), Hilyetü'l-Enbiyâ ve Hilye-i Çehâ-yâr-ı Güzîn
2. Şeyhülislam Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi (ö. 1068/1658), Hilyetü'l-Enbiyâ Mir'âtü's-Safâ fî Ahvâli'l-Enbiyâ
3. Neşâtî Ahmet Dede (ö. 1085/1674), Hilye-i Enbiyâ (manzum)
4. Nurî, Hilye-i Peygamberân (manzum)

¹⁶ Zülfikar Güngör, a.g.t., s. 23-25, 91, 92.

5. Müellifi belli olmayan **Hilye-i Peygamberân** (manzum-mensur karışık)
6. Müftü Abdülgaffâr Efendi, **Hilye-i Enbiyâ**
7. Müellifi belli olmayan **Hilyetü'l- Enbiyâ** (mensur)
8. Müellifi belli olmayan **Hilye-i Enbiyâ** (mensur)

Hilye-i Çehâr-Yârlar

1. Mehmed b. Sa'deddin b. Hasan Can (ö. 1024/1615), **Gülis-tân-ı Şemâil** (manzum)
2. Cevrî İbrahim Çelebi, **Hilye-i Çehâr-yâr-ı Güzîn** (manzum)
3. Cûdî mahlaslı iki şairden hangisine ait olduğu tespit edilemeyen **Hilye-i Çehâr-yâr**

Hilye-i Aşere-i Mübeşşereler

1. El-Güftî el Edirnevî, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere**
2. Na'tî Mustafa Bey b. Hüseyin Paşa ed-Defterî, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere**
3. Mehmed Şâkir, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere**

Hilye-i Hasaneynler

1. Abdullah Salâhi-i Uşşakî (ö.1196/1732), **Hilye-i Hasaneyn-i Ahseneyn**
2. Şair Güftî, **Hilye-i Hasaneyn**
3. Mehmet Şakir, **Hilye-i Aşere-i Mübeşşere** Bu eserin son kısmında Hz. Hasan ve Hüseyin'in hilyelerine yer verilmiştir.
4. Rıza, **Hilye-i Hazret-i Ebü'l-Hasan İmam Ali eş-Şâzelî**

Din ve Tarikat Büyükleri Hakkındaki Hilyeler

1. Ahmed Vecdi Efendi, **Hilyetü'l-Evliyâ ve Ravzatü'l-Asfiyâ**
2. Neccâr-zâde Rıza Efendi, **Hilye-i Hâce Bahaeddîn Şâh-ı Nakşibendi**
3. Nakşî Mustafa Dede, **Hilye-i Mevlânâ**
4. Bursalı Rıza Dede, **Hilye-i Mevlânâ**
5. Lütfî Çelebi, **Hilye-i Mevlânâ**

6. Tâhirü'l-Mevlevî, Hilye-i Mevlânâ
7. Ebu Nuaym el-İsfahanî, Hilyetü'l-Evliyâ
8. Safhî, Hilye-i Eimme-i Erbaa-i Müctehidîn

Hâkim Mehmed Efendi'nin Hayatı¹⁷

Kaynaklara göre asıl adı Seyyid Mehmed'dir. Gedikpaşa Mahal-lesindeki caminin imamı Bıçakçızâde Emir Çelebi diye bilinen Seyyid Halil Efendi'nin oğludur. Kaynaklarda doğum tarihiyle ilgili bilgi bulunmamaktadır. Şefkat Tezkiresi, Bağçe-i Safâ-Endüz ve Sicill-i Osmânî'de ölüm tarihi 1185 olarak verilirken, Hâkim Mehmed Efendi hakkında bilgi veren diğer kaynaklarda bu tarih H.1184 / M. 1770 olarak gösterilmektedir.

İstanbul'da olan Hâkim Mehmed Efendi dönemin ünlü isimlerinden Yanyalı Esad Efendi ve Bursalı İsmail Hakkı Efendi'den ders okumuştur. Sülûs ve nesih hatlarını İsmail Efendizâde Abdi Efendi'den öğrenir, Devhatü'l-küttâb müellifi Suyolcuzâde Mehmed Necib'den kitabet icazeti alır. Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolunun kurucusu Hasan Sezâi Efendi'den feyiz alan Hâkim Mehmed Efendi, Nakşibendî tarikatına intisap eder. Sadâret Mektûbî Kaleminde bir süre görev yaptıktan sonra hâcegân sınıfına dâhil olur. Ardından da silahdar katibi olur. 4 Mayıs 1753 tarihinde İzzî Süleyman Efendi'nin yerine vakanüvisliğe getirilen Hâkim Mehmed Efendi'nin bu görevi 3 Aralık 1766 tarihine kadar devam eder. Vakanüvislik gö-

¹⁷ Hâkim Mehmed Efendi'nin Hayatı ve Eserleri Konusunda şu kaynaklardan faydalanılmıştır: Hâfız Hüseyin Ayvansarayî, Mecmuâ-i Tevârih, Haz. Fahri Ç. DERİN-Vâhid ÇABUK, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3092, İstanbul 1985, s. 215, 368. / Şefkat, Tezkire-i Şu'arâ, Haz. Filiz KILIÇ, Ankara 2005, s.54-55. Râmiz, Âdâb-ı Zurefâ, Haz. Sadık ERDEM, İncelemeli-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kültür Merkezi Yayını, S. 79, Tezkireler Dizisi, S.1, Ankara 1994, s. 67,68,69. / Arif Hikmet Bey Tezkiresi, Haz. M. Naci ONUR (Mezuniyet tezi), Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum 1968, s. 14. / Esad Mehmed Efendi, Bağçe-i Safâ-Endüz, Haz. Rıza OĞRAŞ, İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin, Burdur 2001, s. 32-33, 154-155. / Mehmed Cemaleddin, Osmanlı Tarih ve Müverihleri, -Âyine-i Zurefâ-, Haz. Mehmet ARSLAN, İstanbul 2003, s.60. / Sâlim Efendi, Tezkiretû's-Şu'arâ, Haz. Adnan İNCE, Atatürk Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2005, s. 293,294. / Şemseddin Samî, Kâmûsu'l-'Âlâm, C.3, Tıpkıbasım, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996, s. 1915. / Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin Efendi, Tuhfe-i Hattattîn, Türk Tarih Encümeni Külliyyatı Aded 12, İstanbul Devlet Matbaası 1928, s. 408. / Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmaniyye, II. C., Matbaa-i Âmire 1311, s.101,102. / Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, C. II, İstanbul Matba'a-i 'Âmire, s. 142,143. / "Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Maddesi", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C.4, s.26-27. / Müctebâ İlgürel, "Hâkim Efendi Maddesi", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 15, s.189-190.

revi devam ederken 1753'te haslar mukâtaacısı, 1759'da cebeciler katibi, 1761 Mayıs'ında sipahiler katibi, 1763 Nisan'ında maliye tezkirecisi tayin edilir. 4 Kasım 1766'da ikinci defa cebeciler katipliğine getirilen Hâkim Mehmed Efendi'nin son resmî görevi küçük rûznâmeciliktir.

1184 yılının Regaib gecesinde (25-26 Ekim 1770) vefat eden Hâkim, Haydarpaşa'da Ayrılık Çeşmesi Mezarlığına defnedilmiştir.

Hâkim Mehmed Efendi'nin Eserleri

1. **Târih**¹⁸: "Vakanüvis sıfatıyla yazdığı, 1166-1180 (1752-1766) yılları olaylarını ihtiva eden eser iki cilt olup başlıca konularını tayin, tevcih, teşrifat, Hicaz'a surre gönderilmesi, donanmanın Akdeniz'e çıkışı, mevâcib dağıtılması, hırka-i şerif ziyareti, bayram merasimleri, İstanbul yangınları, vefeyât, cami, çeşme ve kütüphane inşası gibi İstanbul ve saray hadiseleri, nadiren de taşra olayları teşkil eder. Müellif naklî tarihçilik geleneğine bağlı olup hâdiseleri bu anlayış içinde ele almış, hakikati lafza feda ederek sebepnetice münasebeti kurma ve mukayese etme ihtiyacı duymamıştır. İnşa sanatındaki ustalığı çağdaşlarınca da kabul edilen Hâkim'in dili çok ağırdır. Nazım ve nesirdeki maharetini göstermek isteyen müellif olayların önemli olanını olmayanından ayırmaya özen göstermemiş, yer yer manzum kıtalar, mensur inşa denemeleri ve çeşitli istitratlar arasında olayların anlaşılmasını güçleştirmiştir. Hâkim'in Tarih'inin müsveddeleri, Mür'it-Tevârih müellifi Şem'dânizâde Fındıklılı Süleyman Efendi tarafından kaynak olarak kullanılmıştır. Fakat eserden asıl faydalanan Vak'a-nüvis Ahmed Vâsif Efendi'dir. Sadece azil ve tayin kararlarından ibaret olduğunu söyleyerek eseri küçümseyen, ancak 1752-1766 olayları için yegâne kaynak olarak kullanan Vâsif, yaptığı aşırı kısaltmalar yüzünden çok defa vak'aların seyrini takip etmeyi güçleştirmiş, böylece araştırmacıları asıl kaynağa başvurmaktan müstağni kılamamıştır. Eserin bilinen yazma nüshaları Arkeoloji Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, İstanbul Üniversitesi ve Upsala Üniversitesi kütüphanelerinde bulunmaktadır. Son zamanlarda Marburg'da da bir nüshanın bulunduğu ortaya çıkmıştır. Franz Babinger kitabın M. Norberg tarafından kısmen tercüme edildiğini belirtmektedir."¹⁹

2. **Dîvân**: Müretteb bir divandır. 422 beyitlik bir hilye-i şerif ile başlar. 1 mesnevi, 9 kaside, 4 tahmis, 4 tarih, 1 terci-i bend, 117

¹⁸ Eser, Topkapı Sarayı Müzesi B231(1. cilt) B233 (2. cilt)'te Vakayi-i Devlet-i Aliyye bi-Kalem-i Seyyid Hâkim adıyla kayıtlıdır.

¹⁹ Müctebâ İlgürel, "Hâkim Mehmed Efendi Maddesi", TDV İslam Ansiklopedisi, C.15, s. 189.

gazel, 5 lugaz, 27 rubai, 14 kıt'a, 3 müfreden oluşan toplam 1341 beyitli orta hacimli bir divandır. Divanda 215 manzume bulunmaktadır. Bunlardan 29'u Arapça ve Farsçadır. Divanın İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümünde TY 1224 ve 5586 numarayla kayıtlı olan iki nüshası bulunmaktadır. 1224 numaralı nüshada müstensih adı bulunmamaktadır. 1224 numaralı nüshanın yaprak sayısı 75, satır sayısı 17'dir. Divan ta'lik ile istinsah edilmiştir. 5586 numaralı nüsha ise oldukça yıpranmıştır. Yaprak sayısı 48, satır sayısı 21'dir. Ta'lik ile istinsah edilmiştir.²⁰

Gerek Târîh'inde gerekse bazı mecmualarda görülen bol miktardaki Türkçe, Farsça, Arapça şiirler ve çeşitli vesilelerle düşürdüğü tarihler, yazdığı nazireler onun güçlü bir şair olduğunu göstermektedir.

3. Acâ'ibü'l-Ahbâr Fî Ahbârî Seyyidi'l-Ahyâr (siyer kitabı)

4. Şerh-i Dîvân-ı Şevketü'l-Buhârî

Bunlardan başka özellikle Arapça ve Farsça bazı eserlere şerhler olmak üzere yukarıdakilerle birlikte toplam 20 kadar eseri vardır ki şunlardır: Tevhidnâme, Kavâ'idü'l-Fürsî, Şerh-i Kasîde-i Örfî, Şerh-i Rubâ'î-i Hazret-i Mevlânâ, Şerh-i Kasîde-i Ka'b b. Züheyr, Şerh-i Kasîde-i Dimyâtiyye, Nazîre-i Hilye-i Hâkânî, Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ, İşârât, Risâletü'l-Mehdiyyeti'l-Hakîka, Tehlîlnâme, Rûhî-i Bağdâdî'nin Terkîb-i Bend'ine Nazîre, Nefhatü'z-zât Ve's-sıfat (Attâr'ın tasavvufî bir eserine şerh), Füsûsu'l-Hikem tercümesi, Mi'râciye, Risâletü'l-Mehdiyyetü'l-Hanefiyye²¹, Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ (Topkapı, Yeni Yayınları, 652)²²

Esas konumuz dışında olduğu için Hâkim Mehmed Efendi'nin bazı eserleri hakkında kısa bilgi vermekle ve bazı eserlerinin de yalnızca adını vermekle yetindik.

Hâkim Mehmed Efendi'nin Hilyesi

Hâkim Mehmed Efendi'nin hilyesinin dört nüshası bulunmaktadır. Bunlardan ikisi İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü

²⁰ ÇAKIRCI, Mehmet, "Hâkim Mehmed Efendi Divânı İnceleme-Transkripsiyonlu Metin", Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2006.

²¹ "Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Maddesi", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C.4, s.26-27. / Müctebâ İlgürel, "Hâkim Efendi Maddesi", TDV İslam Ansiklopedisi, C.15, s.189-190.

²² Şahin KIZILABDULLAH, "Hâkim Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Sanatları ABD. Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

TY 1124 ve 5586 numaralarıyla kayıtlı olan divanın baş kısmında yer almaktadır. 1124 numaralı nüsha, divanın 1b-16a, 5586 numaralı nüsha ise 1b-10b varakları arasındadır. Bu iki nüsha birbirinin aynıdır. Her ikisi de 422 beyittir. Bu çalışmada İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar Bölümü TY numara 1124'te kayıtlı olan nüsha esas alınmıştır. Gerektiği yerde 5586 numaralı nüshaya da başvurulmuştur. Diğer iki nüshadan biri Hilye-i Nebî adıyla Millet Ktb. Ali Emiri Manzum 1391'de kayıtlıdır. 17 satır, 15 varak ve 424 beyittir. Diğer ise Süleymaniye Ktb., Yazma Bağışlar nr. 813'te Nazire-i Hilye-i Hâkânî adıyla kayıtlıdır ve 293 beyitli eksik bir nüshadır. Ancak diğer nüshalarla arasında bazı farklar olduğu için edisyon-kritiğe dahil edilmiştir.

Hâkim Mehmed Efendi'nin hilyesi aruzun "Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün" kalıbıyla yazılmıştır ve toplam 424 beyittir.

Bütün nüshalarda başlangıç beyti:

Besmeleyle idelim bed'-i maḳâl
Şayd ola tâ ki hümâ-yı zî-bâl

Bütün nüshalarda bitiş beyti:

Ola biñ kerre tahıyyât u selâm
Ravza-i pâküñe ey ḥayr-ı enâm

Hâkim'in hilyesinde otuz iki başlık bulunmaktadır. Bunlar:

Besmele: 1-57. beyitler arası

Tevhid: 58-103. beyitler arası

Na't: 104-147. beyitler arası

Hz. Peygamber'in tasvir edildiği ana bölüm: 148-407. beyitler arası (boyu: iki başlık altında 148-161. beyitler arası; ten rengi, yüzü: 162-169. beyitler arası; saç ve sakalı: dört başlık altında 170-188. beyitler arası; başı ve saçı: 189-201. beyitler arası; alnı: 202-209. beyitler arası; kaşları: iki başlık altında 210-225. beyitler arası; burnu: 226-233. beyitler arası; yüzü: 234-249. beyitler arası; ağzı: 250-257. beyitler arası; gözleri: 258-271. beyitler arası; kirpikleri: 272-281. beyitler arası; boynu: 282-289. beyitler arası; kilosu: 290-298. beyitler arası; göğsü: 299-304. beyitler arası; omzu: 305-309. beyitler arası; bedeni, vücudundaki kılları: 310-317. beyitler arası; avuç içi ve bilekleri: 318-335. beyitler arası; parmakları: 336-342. beyitler arası; ayakları ve yürüyüşü: üç başlık altında 343-374. beyitler arası; peygamberlik mührü: 375-389. beyitler arası; karakteri, yaradılışı: 390-407. beyitler arası)

Hâtîme: 408-424. beyitler arası

Bazı kaynaklarda²³ Hâkim'in hilyesinin Hâkânî'ye nazire olduğu söylenmektedir. Ancak Zülfikar Güngör'ün²⁴ de ifade ettiği gibi Hâkim'in hilyesi bu bilgiyi doğrulamamaktadır. "Eserin hiçbir yerinde Hâkânî'nin adı geçmemektedir. Halbuki bu şairimize nazire yazan müelliflerimizin tamamı, onu ve hilyesini övücü ifadelerle eserlerinde zikretmişlerdir. Ayrıca bu eserin tertibi ile Hâkânî'nin hilyesinin tertibinde de farklılıklar mevcuttur."²⁵ Eserin tertibi konusunda benzer olan tek yön her ikisinin de besmele, tevhid ve na't ile başlayıp hatime kısmı ile son bulmasıdır. Hâkânî, hilyesinde na'ttan sonra "İftitâh-ı Kelâm ve İbtidâ-i Evsâf-ı Seyyidi'l-Enâm" başlığı altında Hz. Peygamber'in vasıflarından ve bunu anlatmanın güçlüğünden, kendisinin bu konudaki acizliğinden bahsederken, Hâkim bunun için ayrı bir başlık açmamış, bu konudaki acizliğini na'tın sonunda dile getirmiştir. Ayrıca Hâkânî, Hz. Peygamber'in vasıflarının anlatıldığı ana bölüme geçmeden önce hilyelerle ilgili iki başlık altında bazı rivayetlere yer vermiş ve konuyla ilgili "Hikâyet-i Hârûn er-Reşid El-Abbasi" başlığı altında bir de hikaye anlatmıştır. Hâkânî ancak bu hikayeden sonra gelen ve hilyesini nasıl bir yöntemle yazdığını anlattığı bölümden sonra ana bölüme geçmiş ve işe Hz. Peygamber'in yüzünü vâsfetmekle başlamıştır. Hâkim ise na'ttan hemen sonra ana bölüme geçmiş, ilk olarak da peygamberimizin boyunu tasvir etmiştir. Bundan sonraki peygamberimizin azalarının anlatımındaki sıralama da tamamen farklıdır. Hâkim, peygamberimizin başı, sırtındaki peygamberlik mührü ile bilek ve avuçları için ayrı başlık açmışken Hâkânî'nin hilyesinde bu bölümler bulunmamaktadır. Hâkânî'nin "Hafîfü'l-Lahm Latîfü's-Şahm" başlığıyla peygamberimizin kilosundan ve vücudundaki yağlarından bahsettiği kısım ile Hz. Peygamber'in kendisinin en çok insanoğlu içinde Hz. Âdem'e ve Hz. İbrahim'e benzediğini söylediği bölüm Hâkim'in hilyesinde bulunmamaktadır. Bütün bunlar bize Hâkim Mehmed Efendi'nin, hilyesini Hâkânî'ye nazire olarak yazmadığını düşündürmektedir. Ancak aşağıdaki beyitlerde de görüleceği gibi Hâkim yer yer Hâkânî'nin beyitlerine benzer beyitler de yazmıştır. Bu durumu belki de bir etkilenme olarak düşünebiliriz. Nitekim Hâkânî'nin hilyesi bu alanda çok beğenilmiş ve şöhret bulmuş bir eserdir.

²³Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, C.II, İstanbul Matba'a-i 'Âmire, s. 142,143. / Müctebâ İlgürel "*Hâkim Mehmed Efendi maddesi*", TDV İslam Ansiklopedisi, C.15, s.189-190. / Mustafa Uzun, "*Hilye*", TDV İslam Ansiklopedisi, C.18, s. 44-51.

²⁴Zülfikar Güngör, a.g.t., s.75.

²⁵Zülfikar Güngör, a.g.t., s.75.

Besmeleyle idelim fetḥ-i kelâm
Fetḥ ola tâ bu mu'ammâ-yı benâm

Hâkânî

Besmeleyle idelim bed'-i maḳâl
Şayd ola tâ ki hümâ-yı zî-bâl

Hâkim

Bilmeyen şevket-i bismillâhı
Añlamaz sırr-ı kelânullâhı

Hâkânî

Hall iden müşkil-i bismillâhı
Fetḥ ider genc-i kelânullâhı

Hâkim

İktizâ itdi münezzeh zâtı
Sebeb-i ḥilḳat-i mevcûdâtı

Hâkânî

İktizâ eyledi çünki zâtı
Silk-i nazma çeke mevcûdâtı

Hâkim

İtdi ol demde hemân 'aşḳ zuhûr
Oldı el-kışsa hüveydâ bir nûr

Hâkânî

Hıbb-ı zâtîden idüp 'aşḳ zuhûr
Mevc-ḥîz oldı o dem lücce-i nûr

Hâkim

Şâh-ı kevneyn imâmü'l-ḥaremeyn
Cedd-i sıbteyn ü nebiyyü's-şakaleyn

Hâkânî

Şeh-i kevneyn resûlü's-şakaleyn
Mâlik-i şer' ü imâmü'l-ḥaremeyn

Hâkim

Nice ta'rîf ideyin evşâfiñ
Nice şerḥ eyleyeyin elṭâfiñ

Hâkânî

Nice vaşf eyleyeyim evşâfuñ

Hağ senüñ olmuş iken vaşşâfuñ

Hâkim

Bağma noğşânıma ihşân eyle

'Afv u ğufrânımı fermân eyle

Hâkânî

Bî-kesim hâlime imdâd eyle

Hâkimâ bendeñi dil-şâd eyle

Hâkim

Dîdesinde ne idi dirseñ o al

Daği çeşminde idi câm-ı vişâl

Hâkânî

Ki beyâzında ola humret ü al

Böyledir mest-i mey-i câm-ı vişâl

Hâkim

Tiğ-ı tevhîd idi ebrû-yı resûl

Görinürdi iki seyf-i meslûl

Hâkânî

Râ gibi hançer-i ebrû-yı resûl

Tiğ-ı şer' idi cihâna meslûl

Hâkim

Vech-i pâkinde olan lahm-ı laîf

Ne keşîr idi dimişler ne hafif

Hâkânî

Lahtm-ı pâkîze-i ruhsâr-ı esil

Ne ziyâdeydi nazarda ne kalîl

Hâkim

Hâkim'in Hilyesine Göre Peygamberimizin Fiziksel

Özellikleri

Resûlullah orta boylu olup çok uzun değildi, boyu belki biraz ortanın üstünde idi. Ancak orta boylu olmasına rağmen uzun boyluların arasında herkesten uzun görünürdü.

Teninin rengi süt gibi beyaz da değildi, çok esmer de değildi. Esmere yakın beyaz idi ve pembemsiydi. Parlak ve güzel yüzlü idi.

Saçları ne düz ne de kıvrıkcıktı. İkinin ortasıydı, gördü, siyah-tı. Genellikle saçlarını kulak memesine kadar uzatırdı. Bazı rivayetlere göre de saçları omuzlarına ve kürek kemiklerine kadar inerdi. Bazen kulağı etrafında toplardı; ama genellikle dört bölük halinde bırakırdı. Saçları misk gibi anber gibi güzel kokuluydu. Sa ve sakallarında sayılacak kadar az beyaz vardı. Allah onu yaşıllık alametleriyle kusurlu kılmamıştı.

Başı biraz büyükçe idi, hoştu.

Rengi parlak ve berraktı, yanakları gl gibiydi ve alını genişti.

Kaşları yay gibi olup gzn ucuna uzanmış idi. Siyahtı, sıktı; fakat birbirine bitişik değildi. İki kaşı arasında bir damar vardı. Gazab anında belirirdi ve peygamberin hiddetlendiğine delildi; ama asla kendi nefsi için kimseyi azarlamamıştı.

Burnu, ay gibi olan yüzünde hoş duruyordu, münasip uzunlukta idi, basık değildi. Onda bir nur yükselirdi. Dikkat etmeyenler ilk anda onu uzun burunlu zannederlerdi.

Sakalları gr olup güzel kokuluydu. Çenesi gl gibi hoştu.

Yanağının eti ne azdı ne de çok. Yanakları ukur ve yumru değildi. Pak yüzünde bir değirmilik vardı. Yüzü etrafa nur saardı, ayın parlaması gibi parlardı. Kısacası onun güzelliğinin benzeri yoktu.

Ağzı büyükçe olup dişleri seyreklikti. Başka bir rivayete göre iki n dişi seyrekçe idi. O mübarek dişleri beyaz ve berraktı. Konuştuğu veya gülümsediği zaman dişleri inci gibi görünür ve etrafa ışık saardı.

Gözlerinin hoş bir siyahlığı vardı, büyücek idi. Gözlerinin arası genişti ve akında kırmızılık vardı.

Kirpikleri sık ve uzundu. Siyah saçları gibi kirpikleri de sekindi. Gözleri ve kirpikleri doğuştan sürmeli gibiydi.

Boynu son derece güzel olup gümüşten daha beyaz idi, berraktı. Ne uzun ne de kısaydı.

Bütün azaları uyumlu idi. Bedeni gl gibi tazeydi, kuvvetliydi. Vücuduna hiç zayıflık gelmemişti. Allah onu bu durumdan uzak tutmuştu.

Göğsü genişti, parlak ve beyazdı, karnıyla aynı hizadaydı. Sırtı ve karnı da göğsü de düz idi.

Omuzlarının arası genişti. Kemik başları (bilek ve diz kapağı gibi oynak yerleri) büyüktü.

Teni nurlu ve parlaktı. Bedeni bir gül yaprağı kadar nazikti. Bütün bedeni kıllı değildi. Göğsünden göbeğine kadar kıllar bir çizgi gibi uzanmıştı. Kollarında, omuzlarında ve göğsün üst kısımlarında kıl vardı.

Bilekleri uzunca, avuçları genişçe idi.

Parmakları itidal üzere uzundu.

Ayakları düz taban olmayıp üzeri düzdü. Yürürken ayağını yere sürmezdi. Öne eğilerek vakar ve sükunetle geniş adımlar atardı, adımları sık olmazdı, acele etmeden yürürdü. Yürürken sanki yüksekte iner gibiydi.

Bir kişiye dönüp bakacağı zaman sadece boynunu çevirip bakmazdı, bütün vücuduyla dönerdi. Diğer insanlar gibi sebepsiz yere etrafına bakılmazdı. Bakışları ibretle doluydu. Gökyüzüne bakacak olsa utanırdı. Bunun için bakışları daha çok yeryüzüne yönelirdi. Ashabıyla birlikte yürürken onları kollayıp gözetmek için arkadan yürürdü. Biriyle karşılaştığında ilk olarak selamı o verirdi. Yürürdüğünde melekler de onun ardı sıra yürürdü.

İki omzunun arasında, daha çok sağ tarafa yakın bir yerde peygamberlik mührü vardı. Bu mühür büyük bir bendi, rengi sarıya yakındı ve etrafı dik duran kıllarla çevriliydi. Kimisi de bunun bir yağ bezesi olduğunu ve renginin de kırmızıya yakın olduğunu söyler.

İnsanların en doğru, en fasih konuşanı idi. Güzel huyluydu. Onu ansızın görenler heybetli görünüşünden dolayı dehşete düşerlerdi, konuşacak güçleri kalmazdı. Ancak onunla aynı ortamda bulunup sohbet ettiklerinde onu çok severlerdi ve devamlı sohbetlerinde bulunmak isterlerdi. Onu vâsif edenler "Ondan evvel ve sonra ona benzer hiçbir kimse görmedim ." demişlerdir.

	Der-Ta'rif-i 'Unvân-ı Bismillâhî (Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)	3	Besmele âyine-i zât oldı Hilye-i pâkine mir'ât oldı
	Bismillahirrahmânirrahîm	4	Añlayan besmelenün cilvesini Fehm ider nûr-ı Hudâ hilyesini
1	Besmeleyle idelim bed'-i maqâl Şayd ola tâ ki hümâ-yı zî-bâl	5	Zîver-i tâc-ı kerem besmeledir 'Âlemün müşkili bir mes'eledir
2	Besmele olmasa ger vird-i zebân Murğ-ı nazm eyleyemezdi şayerân	6	Hall iden müşkil-i bismillâhı Feth ider genc-i kelâmullâhı

7	İbtidâ levha-i taqdîre ‘alem Besmele resmini çekdikde kalem	23	Harfinüñ meddesi eyler îmâ ‘Âlem-i kudse olup râh-nümâ
8	Şekl-i tafşilde oldı icmâl Aşl-ı eşyâya olup şüreti dâl	24	Sîn’e peyveste haç-ı tûlânî Ebru-yı nâşıye-i rûhânî
9	Cevher-i şüret-i harf-i ‘adedi Virdi ervâh u ‘ukûle mededi	25	Bâ’sıdır bârika-i bedr-i celâl Noqtası hilye-i zîbâsına hâl
10	Güyyâ besmele oldı talsam Bâın-ı ma’ni-i ism-i a‘zam	26	Muttaşıl hemze-i vaşl-ı isme Güyyâ rûh-ı muğârin cisme
11	İsm-i a‘zamdır anuñ cismine rûh Felek-i ma’rifet-i vahdete yûh	27	Şüreti olmadı zâhirde ‘ayân Rûh-veş cisme göre oldı nihân
12	Eyledi anı Hudâvend-i ‘alim Târek-i Nazm-ı Celil’e dihim	28	Gösterüp gevher-i dendânı sîn Dürç-i hikmetdir o dürre Yâsîn
13	Heft-ıklîm-i ma’ânî-seyyâr Eyledi seb‘a-meşânide qarâr	29	Uzadır ‘âşıkına gerden-i sîm Anı bûs eylemek için leb-i mîm
14	Şevket ü rıf‘atına eyle nazar Oldı iclâl ile ser-tâc-ı süver	30	Meded-i hilkat-i eşyâya güvâh Medd-i cîd-i ‘unuç-ı bismillâh
15	Sünbül-i bâğ-ı tecelli-i vücûd Gül-i şad-berg-i teselli-i şühûd	31	Bâde-i şun‘a sebû-yı memlû Toptolu feyz ü hikem tâ-be-gelû
16	Çulzüm-i vahdete zâtı gevher Harfinüñ her birisi bir cevher	32	Kemer-i ‘izzetine hançer-i mîm Oldı şüretde mişâl-i hâ-mîm
17	Şecer-i bâğ-ı ‘aâyâ-yı kıdem Harfinüñ her biri ağşân-ı kerem	33	Lafzatullâhdaki hemze-i zât Buldu zât-ı ahadiyyetde sebât
18	Varaç-ı hil‘at-ı şâhı i‘râb Şemer-i kût-ı mezâyâ-yı kitâb	34	Şüret-i hemzeye gelmekle şü‘ûn Lâm-ı ta‘rife o dem geldi sükûn
19	Fethası genc-i kerem fethine dâl Zammesi rıf‘at-ı her şân-ı celâl	35	Lâm-ı şânî anı itdi te‘kîd Buldu ta‘rif-i müsemmâ te‘yîd
20	Cerresi eylemede hafz-ı cenâh Gösterir rûy-ı tevâzu‘da necâh	36	Şüret-i zâhir olan medde-i lâm Gaybet-i zâta delil oldı tamâm
21	Noqtası oldı ruç-ı âline hâl Hûb-rûluğda bulup hüsn ü kemâl	37	Gonca-i hâ-i hüviyyet âhîr Lafzatullâhda oldı zâhir
22	Ma‘ni-i vuşlata her cezmi delil Şeddesi şedd-i va‘îd-i tenzîl		

38	Zât-ı bahta o zamîr itdi rücû' Aña râci'dir uşûl ile fûrû'	52	Yâ olup bârika-i bed'-i nizâm Mülk-i hestîye virüp mîm-i hîtâm
39	Fıkr-i her 'âşık-ı püyende odur Zıkr-i her zinde vü güyende odur	53	Yâ'nuñ altında olan iki nuqať İtdi imâ iki ma'nâyı faqať
40	Zıkr-i enfâs-ı zarûridir hû Yâd-kerd-i dem-i sûrîdir bu	54	Rahmet-i 'âlem olan nûr-ı cesîm İki rahmetle kılındı tevsîm
41	Piçiş-i zülf gibi viridi bahâ Ruĥ-ı Rahmân u Rahîm'e iki hâ	55	Birisi rahmet-i hâş u biri 'âm Bunı taĥkîk bilür ehl-i kelâm
42	Besmele sünbül-i bâğ-ı iclâl Lafzatullâh gül-i şâĥ-ı celâl	56	Zâtını itdi Hudâ 'azze ve cell Rahmet-i şâmîle-i maĥza maĥal
43	Lâm-ı ta'rif-i Rahîm ü Rahmân Oldı tekrâr-ı 'aťaya burhân	57	Bu ĥuşûsiyyete behr-i ta'lîm Nâmını eyledi Rahmân u Rahîm
44	Ebru-yı rüy-ı kerem-pîrâsı Şâhid-i rahmetüñ iki râsı		Tevhîd Be-Cenâb-ı Kibriyâ-i Müte'al Cellet 'Azametü Şânihi
45	Çeşm-i câdûsı iki ĥalka-i mîm Sihri Hârût'a iderler ta'lîm	58	Ĥamd o Bî-çün-ı Hudâ-yı ezele Minnet ol pâdişeh-i Lem-yezel'e
46	Ġonca-i bâğ-ı riyâz-ı reĥamût Nergis-i râğ-ı ĥiyâz-ı melekût	59	Nâmı her dilde anuñ şu'le-fürüz 'Aşkınuñ kem-şereri 'âlem-süz
47	Meclis-i rahmete ol kâse-i nûn Bâde-i luťf ile memlû meşĥûn	60	Güft u güy-ı süĥan-ı puĥte vü ĥâm Na't-ı vaĥdetde olur bî-encâm
48	Noqtası ĥulzüm-i iĥsâna güher Şadef-i nûmı idüp cây u maĥar	61	Düşmeseydi süĥana şîven ü şûr Raĥne bulmazdı sebû-yı manşûr
49	Nûndur hey'et-i deryâ-yı nevâl Şekl-i 'işyân-ı siyeh noqta mişâl	62	Vaşf-ı vaĥdetde şaĥın olma dilîr Pençeñi eyleme hem-pençe-i şîr
50	Yâ olup fâşıla-i mîm-i Rahîm Mevc-ĥîz oldı yem-i baĥr-i 'amîm	63	O şeh-i vaĥdet-i ferd-i aĥadi Mâlik-i mesned-i mülk-i Şamedî
51	Ĥulzüm-i raĥm idi ol baĥr-i kerem Cûş idüp anda zuhûr eyledi yem	64	Şınf-ı insâna idüp luťf-ı 'amîm Eyledi rüy-ı keremden ta'lîm

47. beyit İÜ'de yok.
51a-raĥm AE, S / vehm İÜ

52b-mîm-i AE, S / resm-i İÜ
55 ile 186. beyitler arası S'de yok.
57a-ta'lîm İÜ / ta'zîm AE

65	'Alem-i vahdetine oldı güvâh Ma'ni-i rüşen-i "lâ-Rabbe sivâh"	81	On sekiz biñ sene ol nûr-ı şabîh Mesned-i qurbda itdi tesbîh
66	Bu tabıl-hâne-i keşretde nevâ Çalınur güşuma vahdetle şadâ	82	Çâr-kısm itdi anı soñra Hudâ Birbirinden olup ol kısm cüdâ
67	Yetişür vahdet-i zâtına güvâh Nazar-ı mahv ile eşyâya nigâh	83	Kısm-ı evvelden olup 'arş-ı Mecîd Oldı şânisi ile kürsi bedîd
68	Luftına 'âlem ü âdem muhtâc Hân-ı cüdında qomaz kimseyi ac	84	Kısm-ı şâlişle bulup şüret-i nakş Hâzin-i kürsi vü dârende-i 'arş
69	Lâzım-ı zâtı anuñ vaşf-ı kemâl Her kemâlâtta bî-şibh ü mişâl	85	Çârümîn kısmı dañı itdi tamâm Mesned-i 'izz ü mahabetde kıyâm
70	Sâlike bedreka-i râh u refîk Piş-i gümrâha çerâğ-ı tevfiğ	86	Anı da eyledi dörde takşım Kudret-i şâmile-i Hayy u 'Alîm
71	Rahmeti 'âlemiyâna mebzûl Kendidir kendüsine râh-ı vüşûl	87	Kalem ü levh ü behişt ü hûrân Oldı üç kısm ile hilkatde 'ayân
72	Vahdet-i zâtına âyât-ı Celîl Ma'ni-i şüret-i insâna delîl	88	Çârümîn kısmına ber-vech-i nizâm Mesned-i havf dañı oldı maqâm
73	Mâlikü'l-mülk Hudâvend-i 'azîm Şâni'-i halk-ı cihân Hayy u 'Alîm	89	Çâr kısm itdi anı yine Hudâ Ki vire 'âlem-i icâda bahâ
74	İktizâ eyledi çünki zâtı Silk-i nazma çeke mevcûdâtı	90	Şems ü meh kevkeb ü ecrâm-ı felek Oldı üç kısm ile meşhûd-ı melek
75	Ola her zerre-i a'yân-ı vücûd Hüccet-i kâtı'a-i nûr-ı şühûd	91	Çârümîn kısmına oldı mesned Mülket-i emn ü recâ-yı sermed
76	Kenz-i mahfi iken ol zât-ı ganî İktizâ itdi zühûrın ya'nî	92	Bu mağalden dañı itdikde güzâr Luft ile itdi o kısmı yine çâr
77	Hubb-ı zâtiden idüp 'aşq zühûr Mevc-hîz oldı o dem lücce-i nûr	93	Kısm-ı evvelden idüp 'aql zühûr Oldı 'ilm ile hilim şâni-i nûr
78	Didi ol nûra ki sensin maqşûd Aşmed ü Hâmid ü Tâhâ Maḥmûd	94	Şâlişi 'işmet ü tevfiğ oldı Hikmet-i Haq buña ta'lik oldı
79	Ümmü'l-eşyâdır o pâkîze neseb Budur ümmî laqab olmağa sebeb	95	Çârümîn kısmına bî-reyb ü halel Mesned-i şerm ü hayâ oldı mağal
80	Bâ'is-i hilkat-i eşyâ oldı Sebeb-i rahmet-i Mevlâ oldı		

96	Luṭf ile çün nazar itdi aña Haḫ Dökdi ruḥsâresi şerm ile 'araḫ	108	Mebde-i neş'et-i âşâr-ı zuhûr Menşe-i luṭf u meserrât u ḫubûr
97	Oldı her bir 'araḫ-ı ḫatre-i ter Rûḫ-ı pâkîze-i her peygamber	109	Hey'et-i luṭf-ı tecellî-i cemâl Peyker-i bâriḫa-i şems-i celâl
98	Kimi ervâḫ-ı şehîd ü şuleḫâ Kimi de ehl-i taḫî vü sü'edâ	110	Çün nüzûl itdi ḫazîz-i ḫâke Kûy-ı eflâki aşup fitrâke
99	Şoñra ol nûr-ı ḫudâ-yı müte'âl Perveriş kıldı hezârân meh ü sâl	111	Necm-i 'Adnân-ı hümâyûn tâli' Oldı aḫtâr-ı cihâna lâmi'
100	Tâ zuhûr eyleyicek heykel-i ḫâk Nâzır idi aña çeşm-i eflâk	112	Pür-fürûḡ itdi tecellî güneşi Ufuḫ-ı sâḫa-i âl-i ḫureşi
101	'Âşık-ı tal'at-ı dîdâr idi ol Maṭla'-ı tâbiş-i envâr idi ol	113	Sâyesi düşmemiş idi ferşe ḫilyesi lik yazıldı 'arşa
102	Gelmedin 'âlem-i îcâda Şafiy Şâh-ı kevneyn idi ol nûr-ı vefiy	114	Sâyesi şûret-i eflâk u 'uḫûl Maḫz-ı envâr-ı tecellisidir ol
103	Mazhar-ı zât u şifât olmuş idi Zâtı âyîne-i zât olmuş idi	115	Sâyesi mihr-i cihân-tâb-ı felek Pâyesi taḫt-ı mu'allâ-yı melek
	Fi-Medḫ-i Ḥazret-i Sultân-ı Kevneyn Şallallâhu 'Aleyhi ve Sellem	116	Ḳâmeti devḫa-i gülzâr-ı vücûd Sâyesi şu'le-i dîdâr-ı şühûd
104	Şeh-i kevneyn ü resûlü's-şakaleyn Mâlik-i şer' ü imâmü'l-ḫaremeyn	117	Olmadı ḫadd-i dıraḫt-ı Tûbâ ḫilye-i ḫâmeti gibi ra'nâ
105	Şûret-i 'âlem-i ma'ni-i ezel Ma'ni-i şûret-i îcâd-ı milel	118	Sidre olmadıḡına aña 'adil Şâhid-i 'adl durur Cebrâ'il
106	Mecma'-ı mazhar-ı evşâf-ı kemâl Mazhar-ı mecma'-ı eşnâf-ı celâl	119	Vech-i pâkindeki sîmâ-yı sürûr Ṭarab-ı cennet ü nev-ḫande-i ḫûr
107	'İllet ü ḡâyet-i îcâd-ı şuver Ḡâyet-i 'illet-i aḫkâm-ı ḫader	120	ḫilye-i cebhesi meh-tâb-ı felek Ḡurre-i nâşıye-i ins ü melek
		121	Rûḫ-ı ḫudsıye olup cismi maḫal Yaraşur olsa cesîm ü ebcel

100b-eflâk İÜ /emlâk AE
Başlık: Fi-Medḫ-i Ḥazret-i Sultân-ı Kevneyn İÜ /
Fi
Medḫ-i Sultânü'l-Kevneyn AE
104a-kevneyn ü AE / kevneyn İÜ

110b-aşup İÜ / alup AE
115b-melek AE / felek İÜ
119b-ḫûr AE / ḫûr İÜ
120. beyit İÜ ve S'de yok.

- | | | | |
|-----|---|-----|---|
| 122 | Hilye-i cismine ‘arş oldu meşil
‘Arş-ı ma‘nâdır o maḥbûb-ı cemil | 138 | Eylerim ‘avfuñı her laḥza ümîd
İtme cûd u keremünden nevmîd |
| 123 | Haste-i çeşmi olup hürü’l-în
Gice oldu gözine huld-ı berin | 139 | Hilye-i pâküñi nazma kuvvet
Gerçi yok bende buña ehliyyet |
| 124 | Şekl-i çeşmindeki vaşf-ı eşkel
Âhuvân-ı ḥareme virdi sebel | 140 | Nice ehliyyet ola bende buña
Olıcaḳ râh-zenim nefis ü hevâ |
| 125 | Şaf-ı müjgâmı siyâh u ehdeb
Nâvek-endâz-ı nişân-gâh-ı edeb | 141 | Eyle bu bendeñe lutfuñ taḥşîş
İt giribânımı ğamdan taḥlîş |
| 126 | Mû-be-mû her birisi sehm-i ḳazâ
Ṭayy olur sür‘atine medd-i ḳazâ | 142 | Bî-kesim ḥâlîme imdâd eyle
Ḥâkimâ bendeñi dil-şâd eyle |
| 127 | Şekl-i ebrûsı ki olmuşdı ezec
Mâh-ı nev gibi ğüşâde eblec | 143 | Tâ ki ṭurduḳça bu nüh-ṭâḳ-ı ‘alâ
Lâmi‘ olduḳça meh ü necm-i semâ |
| 128 | “Ḳâbe ḳavseyñ” aña ta‘bîr oldu
Ḳaşları vaşfına tefsîr oldu | 144 | Nâzil olduḳça taḥiyyât u selâm
Ravza-i pâküñe ey Fahr-ı enâm |
| 129 | Hilye-i ‘ârîz-ı pâki meh-tâb
Ṭâḳ-ı ebrûsı cihâna miḥrâb | 145 | Rûşen olduḳça ola çarḥ-ı bülend
Ḥâk-i dergâhı recâya peyvend |
| 130 | Eyledi şun‘-ı Hudâ-yı müte‘âl
Ğurre-i mâhı ol ebrûya mişâl | 146 | İde bi‘z-zât bedî‘ü’s-semevât
Nice biñ kerre taḥiyyât u şalât |
| 131 | Vaşf-ı dendâmı olup lü’lü-i ter
Leb-i la‘line nümüne kevşer | 147 | Âl ü aşḫâbına bi‘l-cümle tamâm
Ola her laḥza şalât ile selâm |
| 132 | Böyle bir zât-ı kerîmü’ş-şânuñ
Ya‘ni peygamber-i ‘âlî-şânuñ | | Kâne şallallâhu ‘aleyhi ve sellem
reb‘aten leyse bi‘ṭ-ṭavîli velâ bi‘l-
ḳaşîri. |
| 133 | Zîkr ide midḥatini Ḥayy-ı celîl
Hilye-i pâki ola nazm-ı celîl | 148 | Ḳad-i ra‘nâ-yı şehen-şâh-ı cihân
Ya‘ni ol gülbün-i gülzâr-ı cinân |
| 134 | Gâh ide zât-ı şerîfine ḳasem
Naḳş ide ol ḳasemi levḥe ḳalem | 149 | İ‘tidâl üzre idi ḥûb u laṭîf
Reşk-i Ṭûbâ idi ol ḳadd-i şerîf |
| 135 | Tâc-ı levlâk ile ta‘zîm oluna
Ḥilḳat-i pâkine tekrîm oluna | 150 | Ḳad-i mevzûn ile ol nûr-ı bihî
Bâĝ-ı şun‘a dikilen serv-i sehî |
| 136 | Nice vaşf eyleyeyim evşâfuñ
Ḥaḳ senüñ olmuş iken vaşşâfuñ | | |
| 137 | Eyledim gerçi nice cürm ü ḥaṭâ
Midḥatüñde senüñ ey kân-ı ‘atâ | | |

143a-ṭurduḳça İÜ / durduḳça AE

146a-bedi‘ü’s-semevât İÜ / bedi‘ü’n-nesemât AE

Başlık: Resûlullah orta boylu olup çok uzun de-
ğildi, kısa da değildi.

151	Oldı gûyâ elif-i vahdet-i zât O gül-endâm-ı tecellî-harekât	160	'İzz ile münferiden itse hırâm Görinürdi vasa'ü'l-kâme tamâm
152	Ûâmeti oldığına hadd-i vasa'ü Vâsıta oldığıdır Hakk'a fakat	161	Vasa'ü'l-kâme idi gerçi resül Mu'ciz idi kad-i ra'nâsına ol
153	Bân-ı gülzâr-ı risâletdir o kad Böyle halk itmiş anı Ferd ü Şamed Ve 'an Berâ' Bin Âzib radiyallâhu 'anhu: Vehüve ile't-tûli akrabu. Ve fi rivâyeti 'Abdullah İbnü'l-İmâm Ahmed: Ennehü 'aleyhi's-şalâtü ve's-selâm fevka'r-reb'ati. Ve 'an 'Âyişe radiyallâhu 'anhumâ: Kâne yensibü'r-reb'ate. Ve 'an Ebî Hâle radiyallâhu 'anhu: Kâne etvâle mine'l-merbû'i ve akşara mine'l-müşezzeb.	162	Velâ bi'l-ebyazi'l-emhaki velâ bi'l-âdemi. Ve 'an Enes Bin Mâlik radiyallâhu 'anh: Kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem: Ezherü'l-levni ve kâne ebyaza melihu'l-vechi.
154	Bu rivâyât ider anı izhâr Ki ola kadd-i nebiyy-i muhtâr	163	Ezherü'l-levn idi ol fahr-ı cihân Bir gül-i tâze idi rûyî hemân
155	Azacık hadd-i vasa'dan atvel Reb'adan olmaya hem da'hi e'kal	164	Süd gibi olmadı ak u emhak Pek siyeh-çerde degildi mu'tlak
156	Eyleyenler bu ma'halde tedkik Eylemiş beynehümâyı tevfiq	165	Rûy-ı pür-tâbı degildi esmer Gül-i ra'nâ gibi idi ezher
157	İki bâlâ kad arasında meger Olsa idi eger ol fahr-ı beşer	166	Ma'la'-ı nûr idi ol vech-i cemil Yüzine 'âşık idi Cebrâ'il
158	Görinürdi ikisinden bâlâ Vasa'ü'l-kadd iken ol sidre-nümâ	167	Zâtını kılmış idi çünki Hudâ Muşhaf-ı hüsn-i tecellî-i bahâ
159	Dûş-ı pâkîzesi hengâm-ı ku'üd Hem-nişininden olurdu memdûd	168	Yed-i kudretle olunmuş taşvîr Sûre-i Nûr'a cemâli tefsîr
		169	Şems-i envâr idi ol pâk-cebîn Şeb-çerâğ-ı harem-i 'illiyîn
			Hayret-efzâ idi ol vech-i şabi'î Hüb-rüyân-ı cihân içre meli'î

Başlık: Berâ bin Âzib radiyallâhu anh diyor ki: O (Hz. Peygamber), uzuna yakın boyluydu. Abdullah İbnü İmâm Ahmed'in rivayetine göre: Hz. Peygamber'in boyu ortanın üstünde idi. Âyişe radiyallâhu anhümâ diyor ki: Orta ve düzgün boylu idi, eğerse orta boya yakın görünürdü. Ebî Hâle radiyallâhu anh diyor ki: Orta boyludan uzunca idi; fakat çok uzun boyludan uzun değildi yani orta boylu olduğu halde uzun boylulann yanında onlardan uzun görünürdü.

Başlık: Resulullâhın tenlerinin rengi kireç gibi beyaz olmayıp esmer de değildi, kırmızıya karışık nûrânî beyaz idi. Enes Bin Mâlik radiyallâhu anhtan rivayet edilmiştir: Parlak yüzlü idi, beyaza yakın güzül yüzlü idi.

- Ve reva'l-Beyhakıyyü 'an Enes Bin Mâlikin rağiyallâhu 'anhu: Kâne ebyaza beyâzuhu ile's-sümreti. Ve 'an İbni 'Abbâs rağiyallâhu 'anhümâ: Kâne lahmuhü ve cismuhü aħmere ile'l-beyâzi şallallâhu 'aleyhi ve sellem.
- 170 İhtilâf eylediler çünkü ruvât Böyledir müttefik-i ehl-i şikât
- 171 Sümrete mâ'il olan 'ârız-ı hûb Olmuş idi yine humretle meşûb
- 172 Gül-i rûyında olan reng-i sefid Humret olurdu beyâzında bedid
- Velâ bi'l-ca'di'l-kaṭaṭi velâ bi's-sebṭi.
- 173 Böyledir çünkü rivâyât-ı şahîh Müy-ı dil-cüy-ı şehen-şâh-ı faşîh
- 174 Ne kıvrıcık idi gâyet ne dirâz Bu iki vaşfdan oldu mümtâz
- 175 Zülf-i müşğîn-i dil-ârâsı anuñ Nûr-ı çeşmiydi şeb-i isrânuñ
- 176 Oldı âşüftesi âsüde iken Dil-i hûn-âbe-i âhû-yı Huten
- 177 Oldı zencîr-i dil-i rûhânî Târ-ı gîsû-yı 'abîr-efşânî
- Vemâ kâne fi re'sihî ve liḥyetihî 'ısrûne şa'reten beyzâ'e. Ve 'an Enes rağiyallâhu 'anhu: Lem yeşinhullâhu bi's-şeybi şallallâhu ve sellem teslîmen keşirâ.
- 178 Böyle naql itdi ruvât-ı ümmet Nükte-güyân-ı şikât-ı millet
- 179 Liḥye vü re's-i şerîfinde sefid Az idi fi'l-meşel itseñ ta'dîd
- 180 İtmedi anı Hudâ 'azze ve cell Hâlet-i 'ârıza-i şeybe maḥal
- 181 Şeybden gerçi olunmazsa nüfûr Anda fi'l-cümle gelür ṭab'a fütûr
- 182 Zâtını çünkü Hudâ kıldı hasen Şeyb olmadıdır müstahsen
- Ve kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem: 'Azîmü'l-cümmeti ilâ şahmeti üzneyhi. Ve fi ba'zî'r-rivâyâti: İlâ ketifeyhi ve menkibeyhi ev yaḍribu menkibeyhi şallallâhu 'aleyhi ve sellem.
- 183 Böyle naql eylediler cümle fuḥûl Hıḫret-âşâr-ı aḥâdiş ü nüḫûl

Başlık: Beyhakî, Enes Bin Mâlik radiyallâhu anhtan rivayet ediyor: Peygamberin (yüzü de) esmere yakın beyaz idi. İbni Abbas radiyallâhu anhümâdan: Peygamber şallallâhu aleyhi ve sellem'in etinin rengi de cisminin rengi de beyaza yakın kırmızı (pembemsi) idi.

Başlık: Saçları ne düz ne de kıvrıcık, ikisinin ortası idi.

173b-şehen-şâh-ı faşîh İÜ / şehen-şâh u şabîh AE

Başlık: Onun saç ve sakallarında yirmi kadar beyaz kıl ya vardı ya yoktu. Enes radiyallâhu anhtan: Allah, peygamberi yaşlılık alametleri ile kusurlu kılmamıştır.

Başlık: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, peygamberin gür olan saçları kulak memelerine kadar ulaşırdı. Bazı rivayetlerde: Saçları omuzlarına ve kürek kemiklerine kadar inerdi veya kürek kemiklerine dokunurdu.

184	Kâmil-i müşg-i şefî'ü'l-ümmet Çoğ idi ya'ni 'azîmü'l-cümmet	195	Ekşer ol kâkül-i 'anber-büyü Dört bölük eylemek idi hûyü
185	Bâğ-ı cennetde biten sünbül idi Cennetün sünbülü ol kâkül idi	196	İki bölüğü inüp güşına dek İrişür ikisi tâ düşına dek
186	Ekşerî kâkülün ol mâh-mişâl Güş-ı pâkine iderdi irsâl	197	Târ-ı zülfinden ider taşra zuhûr Gerdeninden görinen lem'a-i nûr
187	Târ-ı müşgînini itse ber-düş Âhu-yı cenneti eyler bî-hüş	198	Berç urup 'âleme ol nûr-ı ziyâ 'Âşıkun çeşmine virürdi cilâ
188	Leyle-i kâdr idi ol zülf-i siyâh Ve'd-ı duhâ pertev-i rûyına güvâh	199	Leyli-i zülf-i 'abîr-efşânı İtdi mecnûn dil-i insânı
	Ve kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem 'azîmü'l-hâmeti ini'nferekat 'akîkatuhü ferrekahâ ve illâ felâ yücâvizü şa'ruhü şahmete üzneyhi izen hüve vefferehü.	200	Degil insân aña âşüfte melek Döner 'aşkıyla bu nüh-çarh-ı felek
189	Mest-i medhûş-ı cemâl-i ezeli Hüb-rûyân-ı cihânun güzeli	201	Anberin-turresinün her târı Felegin kevkeb-i gîsü-dârı
190	Vaşf iden hilye-i 'âlî-nesebün Didi bu vech ile ol zü'l-hasebün		Kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem ezherü'l-levni vesî'u'l-cebîn.
191	Ser-i iclâlini ol Hây u 'Alîm Zât-ı vâlâsı gibi itdi 'azîm	202	Böyledir naql-ı şarîh-i eşher İtdiler böyle rivâyet ekşer
192	Ya'ni ol re's-i hümâyün-ı şerîf Rûy-ı hulqında 'azîm idi laîf	203	Ezherü'l-levn idi sulţân-ı rüsûl Ya'ni pek ağ idi ol 'ârîz-ı gül
193	Cem' idüp müyını semt-i güşa Hayret-efzâ idi 'akl u hüşa	204	Şafvet üzreydi beyâzı ammâ Humret-âlûd idi ol mâh-liķâ
194	Tagıdup gâhi o 'anber-şikeni Eyler âşüfte gâzâl-ı Hutun'i	205	Dağı ol cebhe-i pür-nûr-ı hubûr O meh-i enver-i sîmâ-yı sürûr
		206	Vüs'at üzreydi o meh-tâb-ı şühûd Mevc-i envâr-ı melâ'ik mescûd
		207	Şafhasında o cebînün mersûm Kalem-i kudret ile naķş-ı 'ulûm

Başlık: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, peygamberin başları büyükçe olup eğer saçları kendiliğinden iki tarafa ayrılrsa onu öylece bırakır, başının iki tarafına uzatırlardı; eğer böyle değilse kendi hâline toplu bir şekilde bırakırlardı. Saçını uzattığı vakit kulak mezesini geçmezdi.

Başlık: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, renkleri berrak ve beyaz olup alını genişti.
202b-rivâyet İÜ, S / rivâyet AE

208	Lem‘a-pâş olmada ol nûr-ı cebîn Muşhaf-ı hüsnine âyât-ı mübîn	Beynehümâ ‘ırķun yedurruhu’l- ğazabu.
209	‘Âleme eyler idi baḡş-ı ziyâ Farṭ-ı envâr ile ol cebhe-güşâ	220 Vaşf idenler o şeh-i zü’l-ḡasebi Ḥâşimî-nesl ü Ḳureyşî-nesebi
	Ezeccü’l-ḡavâcibi sevabiğâ fi ğayri ḡarenin.	221 Didiler var idi bir ince ṭamar Ḳaşları arasın itmişdi maḡar
210	Böyle naḡ eyledi erbâb-ı nüḡûl Ya’ni ebrû-yı dil-ârâ-yı resûl	221 Gâh olup ol reg-i mîzâb-ı celâl Cüy-ı ḡiddetle ṭoldardı fi’l-ḡâl
211	Şöyle ra’nâ idi bârîk ü siyâḡ Ki anuñ mişli idi ḡurre-i mâḡ	223 Zâhir olsa o reg-i pâk-i nebîl Ġazab u ḡiddete olurdı delîl
212	Müy-ı ebrûsı idi gerçi füzûn Ḥâcibeyni degil idi maḡrûn	224 Nehy-i Ḥaḡ olmadıḡı yerde müdâm İtmez idi ḡazab ol faḡr-i enâm
213	Râ gibi ḡançer-i ebrû-yı resûl Tiğ-ı şer‘ idi cihâna meslûl	225 Kimseyi itmedi aşlâ âzâr Kendi nefsi için ol niğû-kâr
214	Ḥam-ı ebrûsına üftâde hilâl Câmi‘-i ḡurbdâ miḡrâb-ı cemâl	Aḡne’l-‘ırnîne lehû nûrun yaḡsebhû men lem ye- te’emmelhu eḡemme.
215	Ḳıble-gâḡ idi ḡaşı Cibrîl’e Medd-i bismillah idi tenzile	226 Şekl-i bîni-i celâlet-efzûn Mâḡ-rüyında laṭif ü mevzûn
216	İtdi fermân-ı risâletde Ḥudâ Şekl-i ebrûsını ḡüyâ ṭuğrâ	227 Ḥûb u maṭbû‘ idi ḡâyet de laṭif Zînet-i ḡüsn idi ol enf-i münîf
217	Ḳaşları vaşfın idenler taḡrîr “Ḳâbe ḡavseyñ” ile eyler ta‘bir	228 Semt-i ebrûya yaḡîn bâlâsı Ya’ni anuñ cihet-i a‘lâsı
218	Ben didim itdi Ḥudâ ‘azze ve cell Maṭla‘-ı şafḡa-i dîvân-ı ezel	229 Nûr ile mümteli olmağla şehâ Mürtefi‘ ḡann olunurđı ḡüyâ
219	Cebhesi maṭla‘-ı envâr-ı vesî‘ İki ebrûsı nişân-ı tevḡî‘	230 Bu celâletle o zât-ı ekrem Görinürđi nazâr itdikde eḡem

Başlık: Ḳaşları yay gibi olup gözüñ ucuna uzan-
mış idi. Son derece güzel, ince, birbirine ya-
kındı; fakat bitişik değildi, arası açıktı.

214b-Câmi‘-i AE, S / Ka‘be-i İÜ

Başlık: İki ḡaşı arasında bir damar olup ḡazap
anında belirirdi.

Başlık: Burnu basık olmayıp münasip uzunlukta,
ince idi ve onda bir nur yükselirdi. Dikkat et-
meksizin bakanlar ilk anda uzun burunlu zan-
nederlerdi.

231	Şanki ol bîni-i ra'nâ hey'et Gonca-i lâle-i bâğ-ı cennet	240	Laħm-ı pākize-i ruħsâr-ı esil Ne ziyâdeydi nazarda ne ƙalil
232	Gûyiyâ kim elif-i vaħdet-i zât Şekl-i bîni-i 'abirü'n-nefehât	241	Beyhaķî didi esilü'l-ħad aña Sehl-i ħaddir dimek olur ma'nâ
233	Nefħa-i bûy-ı tecelliydi aña Erec-i tûb-i rızâ ħurb-ı Ĥudâ	242	Ba'zı râvî-i şemâ'il daħı dir Vech-i pâkinde var idi tedvîr
	Ve kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem keşse'l-liħyeyi temelle'e şadrahû sehlü'l-ħaddeyni. Ve fi rivâyeti'l-Beyhaķî: Seylü'l-ħaddeyni. Velem yekün bi'l-muṭahhami velâ bi'l-mülkelşemi ve kâne fi vechihi tedvirün yetele'le'ü vechuhû tele'lü'e'l-ķameri leylete'l-bedri şallallâhu 'aleyhi ve sellem.	243	Yoğ idi vechine mânend ü şebîh Vechi yoğ itmede mâha teşbîh
234	O şehen-şâhı şehen-şâhânuñ Ya'ni peygamber-i 'âlî-şânuñ	244	Yüzi mir'ât-ı cemâl-i Ĥaķ idi Zâtuñ envârına müstağraķ idi
235	Liħye-i pāk-i 'abir-efşâmı Müşğ-sâ idi 'aceb nûrânî	245	Vech-i pâkindeki nûri her ân İdüp eṭrâf-ı cihâna leme'ân
236	O meħâsin ki anuñ şinesine Berķ ururdu gümüş âyînesine	246	Nitekim bedr-i cihân-tâb-ı semâ Virür eṭrâfa nice nûr u ziyâ
237	Gül gibi çün o zenaħdân-ı laṭif Sib-i i'câz idi ħilķatde şerif	247	Rûy-ı pâkinde anuñ şu'le-i nûr Gün gibi 'âleme eylerdi zuhûr
238	Giyeh-i mihr idi ol liħye-i pāk Çemen-i gülşen-i bâğ-ı levlâk	248	Maṭla'-ı nûr idi ol şems-i hüdâ Maşrıķ-ı feyz-i cihân-tâb-ı ziyâ
239	Ruħ-ı pür-nûr-ı ħabîbü's-şakaleyn Vaşf idenler didi sehlü'l-ħaddeyn	249	Ĥâşılı ħüsnine olmazdı nazîr Pür-fürûğ olmada meh-tâb-ı münîr
			Ḍalî'ul-femi müfellecü'l-esnâni. Ve fi rivâyetin: Eflece'l-şinyeteyni izâ tekelleme yürâ ke'n-nûri yaħrucu min şenâyâh şallallâhu 'aleyhi ve sellem.
		250	Ĥikmet ol la'l-i lebe mülhem idi Dehen-i pâki zâlî'u'l- fem idi
		251	Gûyiyâ müşğ-i fem-i pāk-i resül Gonca-i gülşen-i i'câz idi ol

Başlık: Peygamberin sakalı gür olup yanakları düz idi. Sinesine ışık, zinet verirdi. Beyhaķî'nin rivayetinde: Yanakları çukur ve yumru değildi, kırmızısı kırmızı akı ak idi. Yüzü değirmi idi; fakat çok da değirmi değildi. Yüzleri bedir gecesinde ayın parlaması gibi parlardı. Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun.

Başlık: Ağzı büyükçe olup dişleri seyrekli. Başka bir rivayette: İki ön dişleri seyrekçe idi, konuştukları zaman dişler inci gibi görünür ve bu inciler arasında nur belirirdi. Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun.

- 252 Hem o pākîze mübârek dendân
Deheninden ider idi leme‘ân
- 253 Âb-dâr idi vü berrâk u sefid
Lem‘asından olup envâr bedîd
- 254 Dür-c-i la‘inde şenâyâsı anuñ
Seyrek idi o şeh-i devrânun
- 255 ‘İzz ü devletle tekellümde iken
Dür-i dendâm olup şu‘le-fiken
- 256 Der ü dîvâra virür nûr u ziyâ
Mütebessim ola ol bedr-i dücâ
- 257 Dür-i şehvâr idi ol gevher-i pāk
Buldı anuñla şeref tâk-i erāk
- Ed‘acü‘l-‘ayneyn. Ve ‘an ‘Alî
kerremallâhu vecheh: Kâne
şallallâhu ‘aleyhi ve sellem
esvedü‘l-ḥadekati. Ve fi rivâyetin:
Kâne encelü. Ve ‘an Câbir Bin
Semürete: Eşkelü‘l-‘ayni. Ve kîle
li‘S-Semmâk vehüve‘l-merviyyü
‘indemâ: Eşkelü‘l-‘ayni feḳâle
ḫavîlün şakka‘l-‘ayni şallallâhu
ta‘âlâ ‘aleyhi ve sellem.
- 258 Siyeh-i çeşm-i Ḥudâ-bîn-i resül
Pek siyâh idi laḫîf ü maḫbûl
- 259 Mest-i şahbâ-yı tecellî-i cemâl
‘Âşık-ı nûr-ı cemâl-ı Müte‘âl
- 260 Siyeh-i çeşmi süveydâ-yı derûn
Nigehi bâ‘iş-i sevdâ-yı cünûn
- 261 “Kuḫl-ı mâ-zâg” ile olmuşdı siyâh
‘Ayn-ı ‘ibretle olunsaydı nigâh
- 262 Ba‘zılar didi ki olmuşdı sehel
Nergis-i çeşm-i siyâhı encel
- 263 Vâsi‘ü‘ş-şakḳ idi ya‘nî mergûb
Çeşm-i âhû gibi tûlânî vü ḫûb
- 264 Eşkelü‘l-‘ayn idi didi Câbir
Böyledir ma‘ni-i eşkel zâhir
- 265 Ki beyâzında ola ḫumret ü al
Böyledir mest-i mey-i câm-ı vişâl
- 266 Ma‘ni-i eşkele didi Semmâk
Ki odur râvi-i ehl-i idrâk
- 267 Vâsi‘ü‘ş-şakḳa ki didi encel
Hem bu ma‘nâya dimişdir eşkel
- 268 Ḥayret-efzâ idi ol nûr-ı başar
Luḫf ile eylese tevcîh-i nazar
- 269 Dil-şikâr idi o şeh-bâz-ı cihân
Lâne-i ‘arşı iderdi ḫayerân
- 270 Mest-i şahbâ-yı nigâhı Cibrîl
Çeşm-i âhûsına dil-beste ḫalîl
- 271 Ḳurretü‘l-‘ayn-ı ğazâlân-ı berîn
Ḥaste-i çeşmi idi ḫürü‘l-‘în
- Ehdebü‘l-eşfâr.
- 272 Didiler râvi-i âşâr u uşûl
Ya‘ni müjgân-ı şaf-ârâ-yı resül
- 273 Hem siyâh idi şık idi vü dirâz
Târ-ı ğisûları gibi mümtâz
- 274 Şâhid-i leyle-i mi‘râc idi ol
“Kuḫl-ı mâ-zâg” ile olmuş meḫhûl
- Başlık: Gözleri kara ve büyücek idi. Hz. Ali
kerremallâhu vechehten: Peygamberin göz be-
bekleri siyah idi. Başka bir rivayette: Büyük,
iri gözlü idi. Câbir Bin Semüret‘ten: Gözleri-
nin akında biraz kırmızılık vardı. Semmâk‘tan:
Gözlerinin arası genişti (badem gözlü idi), göz-
lerinin akında kırmızılık vardı. Allah‘ın salat
ve selâmı onun üzerine olsun.
- 260b-bâ‘iş-i sevdâ-yı cünûn İÜ, AE / ‘ayn-ı tecel-
li-i şü‘ün S
- Başlık: Kırpikleri sık ve uzundu.

275	Mülk-i cân u dil-i hûrâna meger Nâvek-i nâz idi ol kirpikler	288	İtdi ser-germ o cihân sultânı Hâşre dek nü-h-felek-i gerdânı
276	Nevk-i müjgâmna olmuşdı nişân O şehen-şâh-ı cihânuñ dil ü cân	289	Hâşılı hüsni gelû-sûzı anuñ Zübde-i şun'ı idi Mevlâ'nuñ
277	Gird-i çeşminde o müjgân-ı siyâh Mû-be-mû 'aqlı iderlerdi tebâh		Mu'tedilü'l-halkı bâdinüñ mütemâsikün.
278	Çeşm-i şehbâzına iki per idi Şehper-i 'işve ile hem-ser idi	290	Didiler cümle ruvât-ı ümmet Ya'ni ol şâhib-i dîn ü millet
279	Müje-i nergis-i ra'nâ-yı resûl Şayd-ı şîr eyleyen âhû idi ol	291	Mütenâsib idi a'zâları hep Ya'ni hilkatde şerif ü enseb
280	Kuñl-ı zâti-i tecelli evvel İtdi ol nergis-i nâzı ekhel	292	Çuvvet-i tâm u şecâ'atle tamâm Halk olundu beden-i fañr-ı enâm
281	İktihâl itnese idi farazâ Ekhelü'l-'ayn idi ol nûr-ı Hudâ	293	Gül gibi cismi tarâvetde idi Nûr-ı mahz idi lefâfetde idi
	Kâne 'unuñkahû ceydü dümyetin fi şafâ'i'l-fıddati.	294	Ya'ni anda yoğ idi istirhâ Mütemâsik idi cümle a'zâ
282	Hilye-güyan-ı cemâl-i nebevî Vâşifân-ı siyer-i Muştâfavî	295	Gelmedi cismine hiç za'f u fütür Hak anı itdi bu hâletden dür
283	Didiler gerden-i mahbûb-ı celil Simden aq idi berrâk u cemil	296	Böyle naql eyledi aşhâb-ı kirâm Bu idi mu'cize-i fañr-ı enâm
284	İ'tidâl üzre idi hûb u lañif Şâf u mañbû' idi gâyet de şerif	297	Cism-i pâkindeki nürü u kuvâ Yetmiş âdem kadar idi meşelâ
285	Didiler ol 'unuñ-ı berrâka Nûrdan şem'a idi âfâka	298	Hâşılı hilkat-i a'zâ-yı şerif Ter ü tâzeydi bu kuvvetle lañif
286	Egmeyen gerden-i rıkkıyyet aña Meh-i Ken'ân ise bañmam meşe- lâ		'Arîzu's-şadrı sevâ'e'l-bañni ve'z-zahri ve's-şadrı.
287	'Âlemüñ gerdenine minneti tavk Şehd-i luñfi dehen-i 'âleme zevk		

Başlık: Peygamberin boyunları son derece güzel olup, gümüş gibi parlak, temiz, saf ve berrak idi.

286a-Egmeyen İÜ / Eymeyen S

Başlık: Etine dolgun ve çok zayıf olmayıp bütün azası ahenkli ve mütenasip idi.

293b-Nûr-ı mahz idi lefâfetde idi S / Çuvvet-i tâm u şecâ'atde idi İÜ, AE

Başlık: Göğüsleri geniş olup karınlarıyla bir hizadaydı, sırtı ve karnı da göğsü de düz idi.

- 299 Zübde-i rütbe-nişân-ı şudûr
Hilye-gûyân-ı şîkât-ı cumhûr
- 300 Didiler olmuş idi şadr-ı nebî
Pür-şafâ bir gümüş âyine gibi
- 301 Hem 'arîz idi laîf idi vesî'
Genc-i râz itd'anı Hâllâk-ı bedî'
- 302 Vüs'at-i şadr-ı şerîfi ma'lûm
Şıgdı zîrâ aña esrâr-ı 'ulûm
- 303 Sîne-çâk itdi mehi 'aşkı ile
Dâğ-ber-dildir anuñ şevki ile
- 304 Şikem-i pâk ile ol zahr-ı şerîf
Şadr-ı pâki gibi hem-vâr u laîf
- Ba'ide mâ-beyne'l-menkebeyni
çahme'l-kerâdisi.
- 305 Böyledir müttefik-i ehl-i nuqûl
Ki ser-i düş-ı hümayûn-ı resûl
- 306 Sâ'ire nisbet ile a'zam idi
Yaşşı yağrınlı idi eñham idi
- 307 Hem dañi rûkbeleri mirfağ ile
Zahm idi hilkatı emr-i Hâk ile
- 308 Ser ü düşü arası oldu ba'id
Ya'ni eñvâr-ı şehâmetde mezîd
- 309 Hilkat-i pâki şecî'ü'l-eñvâr
Cism-i pür-nûrı cesîm ü hem-vâr
- 310 Ten-i pür-nûr-ı habib-i ekrem
Müydân 'ârî idi dirler hem
- 311 Mütecerred idi müdan bedeni
Sîmden şâf u beyâz idi teni
- 312 Beden-i pâkini itmişdi Hudâ
Nûrdan serd-i berîn-i ra'nâ
- 313 Berg-i gülden dañi nâzik-ter idi
Semen-i cennet ile hem-ser idi
- 314 Şanki mir'ât-ı tecelliydi tamâm
Bağsañ ol âyine-i nûr-endâm
- 315 Var idi bir haç-ı ra'nâ müdan
Sürre-i pâkine dek şadrından
- 316 Çekilüp sîne-i billûr üzre
Haç-ı müşğîn idi kâfûr üzre
- 317 Elif-i vahdet-i zât idi o haç
Kilk-i kudret anı yazmışdı façat
- Eş'are'z-zirâ'ayni ve'l-
minkebeyni ve e'âliyü's-şadrı
tavilüz-zendeyni rahbe'r-
râhateyni.

Başlık: Ve fî rivâyetin İÜ, S / Ve fî Rivâyeti't-Tirmizî AE

Başlık: Soyunduklarında ciltleri nurlu ve parlaktı. Cümle bedenleri kıllı değildi. Göğsünden karnına uzanan bir kıl çizgisi vardı. Bir başka rivayette: Göğsün üst tarafındaki çukurla göbek arasındaki kıllar bir çizgi gibi uzanmıştı.

311a-müdan AE, S / mevtün İÜ

313b-Semen-i AE, S / Sînesi İÜ

Başlık: Kollarında, omuzlarında ve göğsün üst kısımlarında kıl vardı, bundan başka vücudunda kıl yoktu. Bilekleri uzunca, avuçları geniş idi.

299a-nişân-ı İÜ, S / şinâsân-ı AE

299b-şîkât-ı AE, S / niğâb-ı İÜ

300b-Pür-şafâ S / Sîmden İÜ, AE

301b-Hâllâk-ı İÜ, AE / Hâyı u S

Başlık: İki omuzlarının arası geniş idi, mafsal kemikleri, kemik başları (bilek ve diz kapağı gibi oynak yerleri) büyük idi.

318	Dağı ol seyyid-i 'âlî-ḥasebûn Ya'ni ol şâh-ı Kureyşî-nesebûn	333	Ḳadem-i pâk-i sa'âdet-maḳdem Lînet-i destine mânend idi hem
319	Ser-i dûşî ile bâzû-yı şerîf Dağı hem sinesi fevḳinde laṭîf	334	Nûr-ı çeşmim olan ol pâ-yı teref Virdi 'arş u felege zîb ü şeref
320	Mûylar var idi anda didiler Giyeh-i müşg idi yâḥud 'anber	335	Başmasa 'âlem-i imkâna ḳadem Zâhir olmazdı bu şahrâ-yı 'adem
321	Ḥüsn-i ḥilḳatde bu evşâf-ı cemîl Ṭavr-ı maṭbû'ına olmuşdı delil		Kâne şallallâhu 'aleyhi ve sellem sâ'ilü'l-eṭrâfi ḥumşâne'l- aḥmeşeyni.
322	Didiler dağı o nûrû'ş-şakaleyn Vâkı'â oldı ṭavîlü'z-zendeyn	336	Râviyân eylediler böyle beyân Ki ser-engüşti-i resûl-i Yezdân
323	Füşâḥâ dirler anuñ birine kû' Birisine dağı dirler kürsû'	337	Ḳalem-i şun' idi mevzûn u laṭîf Mu'tedil ḥilḳat-i ra'nâsı şerîf
324	Gayre nisbetle ṭavîl idi sehel Böyle ḥalḳ itdi Ḥudâ 'azze ve cell	338	Güviyâ ol kef-i pür-cûd-ı kerem Nûr idi râhesi engüşti ḳalem
325	Ḥüsn-i bâzûda budur ḥilḳat-i ḥûb K'ola her 'uzvı ḥabîbûn merġûb	339	Seyelân-ı kereme mâ'il idi Kân u deryâ o kefe sâ'il idi
326	Vâsi'ü'l-keff idi ol şâh-ı kerem Kef-i pür-cûd-ı semâdan ekrem	340	Vasat-ı pâ-yı şerîfi ekrem Ḥamş idi yire ṭoḳunmaz idi hem
327	Vâsi' idi o kef-i ebr-i 'atâ Oldı her ḳaṭresi 'ummân-ı seḥâ	341	Tûde-i 'anbere başsaydı eger Eylemezdi hiç aña naḳş u eşer
328	Her bir engüşti-i 'aṭâyâ-nesebi Çeşme-sâr-ı kereme lûle gibi	342	Lîk vaz' eylese bir senge ḳadem Eşeri anda nümü-dâr idi hem
329	Parmağından aḳıdup âb-ı revân Oldı sır-âb-ı 'atâsı 'atşân		Mesîḥa'l-ḳademeyni yenbû 'anhüme'l-mâ'u izâ ezâle zâle ḳal'an ve yemşî hevnen zeri'a'l- mişyeti izâ meşâ ke'ennemâ yenḥaṭṭu min şabebîn.
330	Ḳulzüm-i luṭf idi çün ol kef ü dest Bağr-ı faẓfâz-ı semâḥat-peyvest		
331	Hem vesî' idi laḥîm idi şerîf Ġâyetü'l-ġâye nu'ûmetde laṭîf		Başlık: Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, pegamberin parmakları itidal üzere uzun idi, ayakları düz taban olmayıp üzeri de düz idi.
332	Lînet-i dest-i şerîfnde enes Aña mânend-i ḥarîr itmedi mes		Başlık: Ayakları düz taban olmayıp üzeri de düz idi, (dökülen) su durmayıp akardı. Yürürken ayaklarını yerden kuvvetle kaldırır., (sağa sola sallanmadan biraz) önlerine eğilerek vakar ve sükunetle çabuk ve uzun adımlarla (acele et-

354 * *Mehtap Erdoğan*

- | | | | |
|-----|---|-----|--|
| 343 | Didiler hem daği ol pây-ı şerîf
Emler ü leyyin idi hûb u laţîf | 354 | İltifât eylese bir şağşa eger
Beden-i pâki ile cümle döner |
| 344 | Meşy iderken kâdem-i pâki hemân
Şanki âb üzre serî'ü'l-cereyân | 355 | Ya'ni bir şey'e nigâh itse o mâh
Çevirüp gerdenin itmezdi nigâh |
| 345 | Yire sürmezdi mübârek pâyın
Kul' idi meşyde aña âyîn | 356 | Bu şıfat çünki olurmuş her bâr
Mâni'-i heybet ü iclâl-i vaqâr |
| 346 | İrtifâ' üzre ider itse hırâm
Yire sürmez ayağın fahr-ı enâm | 357 | Zâtına virmedi Hağ bî-şek ü reyb
Hiçbir hâlet ile vaşmet-i 'ayb |
| 347 | Hem şalınmazdı o şîrîn-refâtâr
Yürise zâhir olur hilm ü vaqâr | 358 | Eylemezdi daği ol nûr-ı başâr
Gayriler gibi her eţrâfa nazâr |
| 348 | Meşy-i pâkinde idi hevni ü 'afâf
Eylemişler bunı tağkîk eslâf | 359 | Hâfîzü't-ţarf idi ol nûr-ı Hudâ
Müte'emmil idi her dem gûyâ |
| 349 | Vâsi'ü'l-haţve idi meşy-i resûl
Şık adım atmayup olmazdı 'acûl | 360 | ţarf-ı çeşmiyle olan hafz-ı nigâh
Fikri müstevcib olurmuş her gâh |
| 350 | Bu sekînetle 'adâletle Hudâ
Meşyine virmiş idi hûsn ü bahâ | 361 | Oldığı-çün o gül-endâm-ı hayâ
Gonca-i gül-bün-i gülzâr-ı vefâ |
| 351 | Daği ol nağl-ı tecellî-endâm
Öñine mâ'il idi itse hırâm | 362 | Sûy-ı eflâke nigâh itse eger
Şerm ider gonca gibi ol gül-i ter |
| 352 | Meşy-i erbâb-ı hamîyyet bu imiş
Hâlet-i şerm ü sekînet bu imiş

Ve ize'l-tefete iltefete cemî'an
hâfaza't-ţarfı nazâruhû ile'l-arzî
eţvâlû min nazrihi ile's-semâ'î
cüllün nazâruhu'l-mülâhazatü. | 363 | Bu sebebdan anuñ oldı dâ'im
Manzar-ı çeşm-i teri hâk-i edîm |
| 353 | Ol nihâl-i çemene şerm ü hayâ
Serv-i gülzâr-ı ferâdis-i vefâ | 364 | Ekşeriyâ nazâr-ı pâki anuñ
Fikr idi şun'ımı çün Mevlânuñ |
| | | 365 | Hâşılı de'b-i mülûkânesinüñ
Ya'ni âyîn-i emîrânesinüñ |
| | | 366 | Nice mümkün ide taqrîr ü beyân
Vaşfınuñ biñde birini insân |

meksizin) yürürlerdi. Yürürken sanki yüksek-
ten iner gibiydi.

346a-itse İÜ, AE / ise S

Başlık: Bir şeye yönelmek istediklerinde (sadece başlarıyla değil) bütün vücutlarıyla dönerler, sebepsiz hiçbir tarafa bakmazlardı. Yeryüzüne bakmaları gökyüzüne bakmalarından daha çok olurdu. Ekseriyetle bakışları göz ucuyla ve ibretle dolu idi.

354a-eylese AE / eyleye İÜ, S

363a-oldı dâ'im İÜ, AE / olmuşdı müdîm S

Yesûku aşhâbehû ve yebdürü men lakîye bi's-selâmi. Ve kâne yekûlü şallallâhu 'aleyhi ve sellem: Hâlev zahrî li'l- melâ'iketi.	376	Ketifeyni arasında o şehûn Ya'ni şağ cânibe aqreb o mehûn
367 Bu idi 'âdet-i maşbûb-ı enâm İder aşhâbınuñ ardınca hırâm	377	Var idi mühr-i nübüvvetle hitâm Hâtemü'r-rüsl idi ol fahr-i enâm
368 Önce yürür idi aşhâb-ı güzîn Gelür ardınca o şâhen-şeh-i dîn	378	Vaşf-ı pâkinde didi ehl-i nüqûl Bir büyük hâl idi ol mühr-i kabûl
369 Bed' iderlerdi selâma her gâh Gördiği mü'mine ol nûr-ı İlâh	379	Şaruya mâ'il idi reng-i sehel Böyle halk itdi Hüdâ 'azze ve cell
370 Mâni' olmazdı anuñ rıf'atına Ya'ni ta'lîm idi bu ümmetine	380	Mûylar var idi müjgân-âsâ Dik turup çevresin almışdı şehâ
371 Şaff-ı emlâk olur ardınca zihâm 'Azm-i râh itse ger ol fahr-ı enâm	381	İhtilâf üzre rivâyât-ı keşîr Hey'et-i şekl-i şerîfide şehîr
372 Cebre'il gâşiye-ber-düşü anuñ 'Avn-ı Hâk hem-reh ü hem-düşü anuñ	382	Kimisi saht-ı bedenden bâhir Güdde-i lahm idi didi zâhir
373 Sipeh-i mülki sürûşân u melek Her gören dir aña "el-'izzetü lek"	383	Humrete rengi anuñ mâ'il idi Nice aşhâb bunı kâ'il idi
374 Mevkib-i nuşreti şîrân-ı humât Âl ü aşhâbı dilîrân-ı kûmât	384	Reng-i rengîni olup humret ü al Oldı hem dâ'iresinde nice hâl
Beyne ketifeyhi hâtemü'n- nübüvveti vehüve hâtemü'n- nebiyyîne ecvedü'n-nâsi şadren.	385	Hâller üzre olup müy-ı laîf Hâşılı böyle idi mühr-i şerîf
375 Böyledir müttefik-i cümle şikât Ya'ni tahkîk-i ahâdis-i ruvât	386	Ecvedü's-şadr idi ol fahr-ı ümem Ya'ni şadrında idi cûd u kerem
	387	Ecvedü'l-çalb dimekdir ya'ni Ecvedü's-şadrda olan ma'ni
	388	Şadrı şakq olmağın ol fahr-i melek Geldi hakkında "elem neşrah lek"

Başlık: Ashabıyla beraber giderken (onları kollayıp gözetmek için) arkadan yürürlerdi. Karşılaştığı kimseye selamı ilk olarak kendileri verirdi. Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun, peygamber der ki: Yürüdüğüm zaman melekler arkandan gelirlerdi.

Başlık: İki omzunun arasında peygamberlik mührü vardı, o son peygamberdi, kalben insanların en cömerdi, en iyisi, en eli açığı idi.

389 Hâk bunuñla aña tekrîm itdi
Âyet-i "şerh" ile ta'zîm itdi

- Ve aşdağı'n-nâsi lehçeten ve elyenehüm 'ariketen ve ekremehüm 'aşireten men re'âhu bediheten hâbehû ve men hâleḫahû ma'rifeten eḫabbahu yeḫûlu nâ'ıtuhû lem era ḫablehû velâ ba'dehû mişlehû.
- 390 Aşdağı'n-nâs idi ol fahr-i cihân Lehce-i pâkine 'âlem hayrân
- 391 Câmî'-i hüsn-i edâ idi faşih Hüsn-i güftârı belâgatde şarîḫ
- 392 'Âlim-i cümle mezâyâ vü lûgât Mu'ciz-inḫâk u bedâyi'-kelimât
- 393 Hüsn-i güftârına hayrân füşehâ Mışḫa'-ı nâdire-senc-i bülegâ
- 394 Nuḫ-ı şîrîni belîğ-i mergûb Gelse güftâra ider cezb-i ḫulûb
- 395 Ṭab'-ı maṭbû'ı şerîf ü elyen Hülḫ-ı memdüḫı laṭîf ü aḫsen
- 396 Ṭab'-ı pâkîzesi mecbûl-i vidâd Ülfet ü şıdk-ı velâya mu'tâd
- 397 Dûdmân-ı kereme genc-i 'aṭâ Gül-i nev-bâve-i aḫyâ-yı seḫâ
- 398 Zübde-i dûde-i 'Adnân u kerem Nesl-i Hâşim'den olan pâk-şiyem
- 399 Heybet-i Ḥaḫ aña virmiş iclâl Zât-ı 'âli-şiyemi 'ayn-ı celâl
- 400 Bi'l-bedihe gören anı evvel Ḥavfa olurdı dil ü câmı maḫal
- 401 Heybeti dilde olurdı muḫkem Nuḫḫa ḫalmazdı anuñ ḫudreti hem
- 402 Lîk hem-meclis olup şoḫbet ide O şehen-şâh ile kim ülfet ide
- 403 Şefef ü ḫubbı olurdı müzdâd ḫulluğından olamazdı âzâd
- 404 Derd-i 'aşḫına olup efgende Olur ol şâh-ı cihâna bende
- 405 Ol ki olmuşdı Ḥudâ maḫbûbı Nice olmaya cihân meczûbı
- 406 Ya nice ola aña şibh ü meşîl Ḥaḫ Te'âlâ anı ḫalḫ itdi cemîl
- 407 Hülḫ u ḫilḫatde bulup hüsn-i nîzâm Ma'ni vü şüretini itdi tamâm

Ḥâtîmetü'l-Kitâb

Başlık: mişlehû İÜ / mişlehû şallallâhu 'aleyhi ve sellem AE

Başlık: Konuştuğunda insanların en doğru, en fasih konuşanı idi. Huy, tabiat açısından insanların en yumuşak huylusu idi. Sohbetinde ve çevresindekilerle ilişkisinde insanların en iyisi, en cömerti idi. Onu ansızın görenler heybetinden, vakarından dehşete düşerlerdi. Onun sohbetinde bulunanlar ona öyle alışırdı, onu öyle severlerdi ki devamlı sohbetinde bulunmak isterlerdi. Onu vasf edenler "Ondan evvel ve sonra ona benzer hiçbir kimse görmedim." derler.

410 Saña mensûb olan ey nûr-ı hüdü Olur elbette sezâ-vâr-ı 'aṭâ

411 Ḥâk-i dergâhuña üftâde olan Olur elbette şeh-i mülk-i cihân

402a-şoḫbet S / 'işret İÜ, AE

404a-Derd-i AE, S / Dûd-ı İÜ

Başlık: Ḥâtîmetü'l-Kitâb İÜ, S / Ḥâtîme AE

- 412 Eyledim cürm ü kuşurı bî-ḥad
Eyle luṭfuña baña 'afv u meded
- 413 Nice ḥaddim ola ta'rîf itmek
Ḥilye-i pâküni tavşif itmek
- 414 Vaşf-ı pâküñ senüñ ey nûr-ı cemil
Yine Allâh bilür bi't-tafşîl
- 415 Bendeñi luṭfuña mu'tâd eyle
Bî-kesim ḥâlime imdâd eyle
- 416 Aldı eṭrâfımı âşûb u melâl
Derd-i ḥasretle perîşâni-i ḥâl
- 417 Eylesem cevri dehirdeñ şekvâ
Kimse feryâdımı itmez ışgâ
- 418 Saña ma'lûm degil mi her dem
Çekdigim ey şeh-i iklim-i kerem
- 419 Zâtuñ olmuşken eyâ genc-i 'aṭâ
Sebeb-i rahmet-i luṭf-ı Mevlâ
- 420 Dâğ-ı sînem kime izhâr ideyim
Kimi feryâd ile bidâr ideyim
- 421 Ey şifâ-sâz-ı 'alilân-ı ümem
İşte ben bende-i muḥtâc u kerem
- 422 Luṭf u iḥsânuña kaldı kârım
Ey kerem-kâr-ı cihân nâ-çârım
- 423 Ḥilye-i pâküñe itdikçe nazar
Dîde-i şevk ile emlâk u beşer
- 424 Ola biñ kerre taḥiyyât u selâm
Ravza-i pâküñe ey ḥayr-ı enâm

416b-ḥasretle AE, S / ḥasteyle İÜ

420b-Kimi feryâd ile bidâr ideyim S / Kime
feryâd ideyim ağlayayım İÜ, AE